

Hur förbereder lärarutbildningarna för arbete i den kommunala vuxenutbildningen?

Redovisning av ett regeringsuppdrag

Hur förbereder lärarutbildningarna för arbete i den kommunala vuxenutbildningen?

Redovisning av ett regeringsuppdrag

Utgiven av Universitetskanslersämbetet 2021

Författare: Ulrika Boman, Anna Lundh, Sebastian Steele

Rapportnummer: 2021:12

Universitetskanslersämbetet • Hammarbybacken 31 • Box 6024, 121 06 Johanneshov
tfn 08-563 085 00 • fax 08-563 085 50 • e-post registrator@uka.se • www.uka.se

Innehåll

Sammanfattning.....	5
Inledning.....	7
Uppdraget.....	7
Bakgrund till uppdraget.....	7
Metod.....	8
Rapportens disposition.....	9
Den kommunala vuxenutbildningen.....	11
Den kommunala vuxenutbildningens olika områden.....	11
Utvecklingen av elevantalet i komvux.....	14
Komvux styrdokument betonar individens behov och flexibilitet.....	14
Brist på behöriga lärare i komvux.....	16
Ämneslärar- och yrkeslärarutbildningen.....	18
Innehållet i ämneslärar- och yrkeslärarutbildningen.....	18
Läraryrkesutbildningens mål om vuxenutbildningen har ändrats över tid.....	19
Tidigare studier och utredningar.....	21
Vad är specifikt för vuxnas lärande och vuxenutbildning?.....	21
UKÅ:s utvärdering av yrkeslärarutbildningen.....	25
Kartläggning av vuxnas lärande i läraryrkesutbildningen.....	28
Yrkeslärarutbildningen.....	28
Fokusgruppsintervjuer med yrkeslärarstudenter.....	36
Ämneslärarutbildningen.....	39
Fokusgruppsintervjuer med ämneslärarstudenter.....	49
Analys och förslag.....	51
Förberedelse för undervisning i komvux är eftersatt.....	51
Förslag för att stärka kunskaperna om vuxnas lärande och komvux i yrkeslärar- och ämneslärarutbildningen.....	54
Bilaga 1.....	59
Webbenkät om yrkeslärarutbildningen.....	59
Bilaga 2.....	64
Webbenkät om ämneslärarutbildningen.....	64
Bilaga 3.....	70
Yrkeslärarutbildningen.....	70
Ämneslärarutbildningen.....	72

Sammanfattning

Yrkeslärar- och ämneslärarutbildningen ger behörighet att undervisa i både ungdomsskolan och vuxenutbildningen.

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har kartlagt och analyserat hur yrkeslärar- och ämneslärarutbildningarna förbereder studenterna för arbete i den kommunala vuxenutbildningen, utifrån kraven i examensordningen. Arbetet har skett inom ramen ett regeringsuppdrag med syftet att ge en nationell bild och bidra till lärosätenas kvalitetsutvecklingsarbete.

Med hjälp av enkäter till de lärosäten som ger yrkeslärarutbildning och ämneslärarutbildningar belyser vi om, och i vilken utsträckning, utbildningarna adresserar vuxnas lärande och vuxenutbildningen. Till analysen har vi fogat den utvärdering av yrkeslärarutbildningen som UKÄ genomförde under 2020–2021, där ett av examensmålen som bedömdes gäller vuxnas lärande. Därutöver har vi genomfört fokusgruppsdiskussioner med studenter på yrkeslärar- och ämneslärarprogrammet

Bilden av hur lärosätena förbereder studenterna för arbete inom komvux är tydlig: Det finns brister inom flera delar av utbildningen i både yrkeslärarutbildningen och ämneslärarutbildningen. Bristerna gäller såväl innehållet i den utbildningsvetenskapliga kärnan som den verksamhetsförlagda utbildningen och de ämnesinriktade studierna. Varför det är så har vi inte ett entydigt svar på, utan skälen är flera och förmodligen samverkande. Vi ser därför ett behov av initiativ och åtgärder inom flera områden och på olika nivåer.

Vi föreslår därför:

- En bred översyn behöver göras av lärarutbildningen i syfte att utreda möjligheterna att skapa ett system med en grundutbildning till lärare, möjliga påbyggnadsutbildningar för olika skolformer och ämneskombinationer samt fort- och vidareutbildning som blir en självklar kompletterande del av en lärares yrkesutövning. En sådan modell kräver att hänsyn tas till de krav som ställs på lärare inom ramen för skolans regelverk samt till kvaliteten på lärarutbildningarna.

Eftersom en sådan översyn kan ta tid, lägger vi även förslag som kan göras i närtid, inom nuvarande regelverk:

- En justering av examensmålen för yrkeslärar- och ämneslärarutbildningarna behövs, i syfte att tydliggöra att de studerande ska förberedas för undervisning inom den kommunala vuxenutbildningen

- Skolverket får uppdrag och resurser, för att beställa kompletterande utbildning för lärare inom komvux

Vi ger också följande rekommendationer till lärosätena:

- Öka alla studenters kännedom om vilka behörigheter de får i och med sin examen.
- Satsa på kompetensutveckling för lärarutbildare om vuxnas lärande och arbetet som lärare i dagens komvux.
- Verka aktivt för att erbjuda studenterna att genomföra sin VFU inom vuxenutbildningen.
- Öka utbytet och samverkan med vuxenutbildningen.
- Utse personer med erfarenhet av vuxenutbildningen till programråd och andra beslutande och rådgivande organ.
- Uppmuntra praktikinrä forskning och utvecklingsinsatser om vuxnas lärande.

Inledning

Uppdraget

Regeringen har gett UKÄ i uppdrag att kartlägga och analysera hur universitet och högskolor inom ramen för ämneslärar- och yrkeslärarutbildningarna förbereder studenter för arbete i kommunal vuxenutbildning. Utbildningen ska ske utifrån kraven i högskoleförordningen (1993:100), som bl.a. anger att studenten ska visa kännedom om vuxnas lärande (bilaga 2, examensordningen).

Syftet med uppdraget är att ge en översiktlig nationell bild och bidra till lärosätenas kvalitetsarbete.

Bakgrund till uppdraget

Den kommunala vuxenutbildningen (komvux) är i dag en av de största skolformerna inom det svenska skolväsendet. Den spelar en viktig roll för att ge vuxna personer möjligheter att kompensera för brister i tidigare skolgång, och för omskolning och karriärväxling i en allt snabbare samhällsomvandling. Den ger också möjlighet för nyanlända personer att lära sig svenska, utbilda sig och komma in på svensk arbetsmarknad och det svenska samhället.

I utredningen *En andra och en annan chans – ett komvux i tiden* (SOU 2018:71) framhålls att den kommunala vuxenutbildningen i dag inte bara ses som ett utbildningspolitiskt instrument med syfte att ge individer en andra chans och personlig utveckling, utan också som en viktig arena för arbetsmarknadspolitik, integration och kompetensförsörjning. Att kompetensförsörjningen är viktig understryks också av att skollagen nyligen har ändrats. Där anges nu i de övergripande målen för vuxenutbildningen att den ska vara en bas för den nationella och regionala kompetensförsörjningen till arbetslivet och ge en bra grund för elevernas fortsatta utbildning¹.

Antalet personer inom vuxenutbildningen har ökat under flera år och är nu med sina närmare 400 000 elever större än gymnasieskolan. Förutsättningarna för att undervisa i komvux är dock delvis annorlunda jämfört med gymnasieskolan. Eleverna inom skolformen varierar stort, både i fråga om t.ex. ålder och utbildningsbakgrund. Andelen utlandsfödda elever har ökat, och däribland också personer med ingen, eller liten erfarenhet av tidigare studier. Vidare ska komvux präglas av

¹ *Komvux för stärkt kompetensförsörjning*. Proposition 2019/20:105.

flexibilitet och individanpassning, vilket exempelvis innebär ett kontinuerligt intag av elever och att inslaget av distansundervisning är stort.

Den växande och alltmer diversifierade elevgruppen och vuxenutbildningens ökade betydelse för exempelvis kompetensförsörjning och integration sätter också fokus på lärarrollen inom den kommunala vuxenutbildningen. De lärarprogram som ger behörighet för att undervisa inom komvux är ämneslärar- och yrkeslärarprogrammet. I högskoleförordningens (1993:100) bilaga 2 finns examensordningen som fastställer examensmålen för dessa båda lärarutbildningar. Där framgår följande:

För yrkeslärarexamen ska studenten

- ”visa sådana kunskaper i didaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det eller de ämnen som utbildning avser och för yrkesutövningen i övrigt samt visa kännedom om vuxnas lärande.”

För ämnesläraren ska studenten

- ”visa sådana kunskaper i didaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det eller de ämnen som utbildning avser och för den verksamhet i övrigt som utbildningen avser samt visa kännedom om vuxnas lärande.”

Det specificeras inte ytterligare vad som avses med ”vuxnas lärande” och den kommunala vuxenutbildningen, eller vuxenutbildningen, nämns inte i examensordningen. Inte heller förekommer det några andra formuleringar som explicit adresserar undervisning i den kommunala vuxenutbildningen.

En relevant fråga blir då hur lärosätena omsätter denna skrivning i examensordningen om ”vuxnas lärande” i den praktiska undervisningen på ämneslärar- och yrkeslärarprogrammet? På vilka sätt förbereder utbildningen de blivande lärarna för ett potentiellt arbete inom den kommunala vuxenutbildningen?

Metod

För att genomföra uppdraget har UKÄ använt data från flera olika källor. Den huvudsakliga kartläggningen har vi genomfört med hjälp av två enkäter: en webbenkät riktad till samtliga lärosäten med ämneslärarutbildning, och en webbenkät riktad till samtliga lärosäten med yrkeslärarutbildning. Enkätutskicken planerades från början att äga rum under våren 2020 men blev på grund av covid19-pandemin framskjutna med ett halvår. Enkätundersökningen genomfördes under perioden oktober till december 2020. Totalt skickades enkäten till 10

lärosäten med yrkeslärarprogram och 27 lärosäten med ämneslärarprogram, som samtliga besvarade enkäten.

I enkäterna har vi bitt lärosätena besvara om, och på vilket sätt, ”vuxnas lärande” och vuxenutbildning finns representerat inom lärarutbildningens olika delar. Båda enkäterna innehöll identiska frågor, så när som på några frågor om ämnesstudier och ämnesdidaktik som enbart ställdes till de lärosäten som ger ämneslärarprogrammet. Förutom att redogöra för nuläget vad gäller vuxnas lärande har lärosätena även ombetts att komma med synpunkter och förslag på hur lärarutbildningarna kan förbereda studenterna för att arbeta i den kommunala vuxenutbildningen. Frågornas utformning har diskuterats med en referensgrupp bestående av tre personer från lärarutbildningen.

Förutom denna kartläggning har vi även beaktat vad som framkom i UKÄ:s utvärdering av yrkeslärarutbildningens kvalitet som, med hjälp av en bedömargrupp, genomfördes under våren 2020. I denna utvärdering ingick bland annat att bedömda lärosätenas uppfyllelse av det examensmål som handlar om vuxnas lärande.

Därutöver har fokusgruppsintervjuer med lärarstudenter genomförts för att få deras syn på vuxnas lärande under utbildningen. I den ena fokusgruppsdiskussionen deltog fyra yrkeslärarstudenter (samtliga kvinnor), och i den andra tre ämneslärarstudenter (två kvinnor och en man). Samtliga lärarstudenter hade genomfört minst halva sin utbildning och kom från olika högskolor i landet. Gruppdiskussionerna genomfördes 2021 under vecka 11.

Rapportens disposition

Inledningsvis ger vi en översiktlig orientering om den kommunala vuxenutbildningen, hur den är organiserad och hur den har utvecklats med avseende på sådant som exempelvis elevsammansättning. Därefter beskriver vi de lärarprogram som ger behörighet för undervisning inom komvux, dvs. ämneslärar- och yrkeslärarprogrammet, och om de skrivningar i högskoleförordningen som reglerar behörigheten. Efter detta följer ett avsnitt om vad som tidigare framkommit om vuxnas lärande på lärarutbildningarna, dels i tidigare gjorda kartläggningar av vuxenutbildningen, dels i den utvärdering av landets yrkeslärarutbildningar som UKÄ genomförde under 2020–2021.

Rapporten fortsätter med en redovisning av lärosätenas svar på webbenkäterna samt av de fokusgruppsdiskussioner med lärarstudenter som gjorts. Rapporten avslutas med en analys av huvudresultaten i kartläggningen. Sist återfinns förslag till regeringen och ett framåtblickande avsnitt som syftar till att vara ett stöd i lärosätenas kvalitetsutvecklingsarbete inom området vuxnas lärande.

Vi vill också klargöra att i rapporten används ofta ordet vuxenutbildningen, och att vi med det syftar på den kommunala vuxenutbildning (komvux), som är en del av det svenska skolväsendet. Andra typer av utbildningar som vuxna personer kan ägna sig åt, som deltagande i studiecirkel och liknande, ingår inte.

Den kommunala vuxenutbildningen

Genom sin examen blir ämneslärare och yrkeslärare behöriga att undervisa inom större delen av komvux. Vad möter en lärare som börjar undervisa inom den kommunala vuxenutbildningen? Den frågan besvarar vi i detta kapitel.

Den kommunala vuxenutbildningens olika områden

Den kommunala vuxenutbildningen (komvux) i dess nuvarande form tillkom 1968 och är i dag, som tidigare nämnts, en av de största skolformerna i det svenska skolväsendet. Skolformen innefattar numera följande undervisningsformer:

- komvux på grundläggande nivå
- komvux på gymnasial nivå
- komvux i svenska för invandrare (ingår sedan 2016)
- komvux som särskild utbildning på grundläggande nivå (ingår sedan 2020)²
- komvux som särskild utbildning på gymnasial nivå (ingår sedan 2020).

Sammantaget studerade knappt 400 000 elever inom komvux 2019, vilket innebär att komvux var större än gymnasieskolan.

Följande avsnitt ger en översiktlig bild av den grundläggande nivån, den gymnasiala nivån och svenska för invandrare (sfi).³ Det är de tre delar av komvux som yrkeslärare och ämneslärare blir behöriga att arbeta inom i och med sin examen. För behörighet att undervisa inom sfi krävs antingen att examen har kompletterats med minst 30 högskolepoäng i svenska som andraspråk (eller motsvarande), alternativt att svenska som andraspråk ingår i ämneslärarens examen. Särskild utbildning på grundläggande nivå respektive gymnasial nivå tas inte upp här, eftersom behörigheten för att undervisa inom de undervisningsformerna kräver en speciallärar- eller specialpedagogexamen.⁴

² Särskild utbildning benämndes tidigare sårvox eller särskild utbildning för vuxna.

³ Vi har hämtat uppgifter främst från Skolverkets *PM – Elever och studieresultat i kommunal vuxenutbildning 2019* och från Skolverkets statistik.

⁴ Förordning (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare, 2 kap. § 31–32.

Grundläggande nivå

Grundläggande vuxenutbildning är till för den som saknar sådana kunskaper som barn och ungdomar får i grundskolan och är tillgänglig från och med det år personen fyller 20 år. Närmare 76 000 elever studerade på den grundläggande nivån 2019. Det är mer än en fördubbling jämfört med 2010. Samtidigt som antalet elever har ökat, har också de utlandsfödda elevernas andel stigit. För tio år sedan var 89 procent av eleverna på grundläggande nivå födda utomlands medan andelen var 96 procent 2019.

Kvinnor är i majoritet på den grundläggande nivån och svarade för 60 procent av eleverna 2019, medan 40 procent var män. Medianåldern var 33 år. Den vanligaste kursen var svenska som andraspråk som stod för knappt hälften av samtliga lästa kurser 2019. Totalt 14 procent av kurserna på den grundläggande nivån gavs på distans.

Vad gäller den utbildningsmässiga bakgrunden hos eleverna på grundläggande nivå är det dock relativt vanligt med en tidigare gymnasial eller eftergymnasial utbildning. Exempelvis visar Skolverkets uppföljning att 39 procent av eleverna på grundläggande nivå inom komvux 2019 hade en eftergymnasial utbildning. Detta hänger ihop med att det i stort sett nästan uteslutande är invandrade personer som läser på grundläggande nivå och många av dessa är relativt välutbildade från sitt hemland. En majoritet av de utlandsfödda eleverna med eftergymnasial utbildning som läste på komvux på grundläggande nivå läste svenska som andraspråk.

En del av utbildningen bedrivs också på entreprenad, dvs. kommunerna upphandlar utbildningen av externa utbildningsanordnare. Knappt 40 procent av kursdeltagarna på grundläggande nivå läste med en extern utbildningsanordnare.

Gymnasial nivå

Komvux på gymnasial nivå ger kurser vars innehåll motsvarar gymnasieskolans utbildningar, och eleverna kan läsa både yrkeskurser och teoretiska kurser. Syftet med studierna varierar stort bland eleverna, som kan läsa allt ifrån enbart en enstaka kurs till motsvarande en hel gymnasieutbildning.

På den gymnasiala nivån läste 216 000 elever under 2019, vilket är en ökning med cirka 35 procent jämfört med för tio år sedan. Den populäraste kursen på gymnasial nivå var den så kallade

orienteringskursen⁵, följd av svenska som andraspråk 1, hälsopedagogik, specialpedagogik 1 och engelska 6.

Knappt 100 000 av eleverna på gymnasial nivå läste yrkeskurser. Skolverket har inte uppgifter om vilka elever som läser kurser motsvarande de program som ges i gymnasieskolan, men har modellerat fram olika yrkesinriktningar. Modelleringen visar att den ojämförligt mest populära yrkesinriktningen är vård och omsorg. Sammantaget läste omkring 35 000 elever en yrkesinriktning på gymnasial nivå 2019.

Kvinnor är i majoritet på den gymnasiala nivån och utgör 61 procent av eleverna, medan männen utgör 39 procent. Medianåldern är lägre än för komvux på grundläggande nivå, 28 år. Liksom på den grundläggande nivån har andelen elever som är födda utomlands ökat. År 2010 var 30 procent av eleverna på gymnasial nivå födda utomlands och tio år senare, 2019, hade denna andel ökat till 43 procent. Drygt 40 procent av de svenskfödda eleverna var under 25 år. Av de utlandsfödda var omkring 20 procent under 25 år.

Av de elever som studerar på den här nivån hade 68 procent läst minst en treårig gymnasieutbildning tidigare. Av de utlandsfödda som läste på gymnasial eller grundläggande nivå hade 35 procent även läst en eftergymnasial utbildning innan de började på komvux, att jämföra med att 12 procent av de svenskfödda eleverna hade motsvarande utbildningsbakgrund.

Distansutbildning är relativt vanligt förekommande på den gymnasiala nivån; totalt 30 procent av kursdeltagarna på den gymnasiala nivån läste under 2019 på distans.

Drygt hälften av all utbildning på den gymnasiala nivån genomförs av externa utbildningsanordnare och denna andel har ökat över tid.

Utbildning i svenska för invandrare

En person som saknar grundläggande kunskaper i svenska språket har rätt att delta i utbildning i svenska för invandrare från och med det år hon eller han fyller 16 år. Personen ska också vara bosatt i Sverige. Ett av syftena med integreringen var att det skulle bli lättare för eleverna att kombinera studier inom sfi med studier på grundläggande eller gymnasial nivå inom vuxenutbildningen.

Antalet elever i sfi ökade under flera år i takt med den ökade invandringen till Sverige och var 163 000 personer 2017. Därefter har

⁵ Läs mer om vad orienteringskurser är på Skolverkets webbplats: www.skolverket.se/skolutveckling/anordna-och-administrera-utbildning/anordna-utbildning-inom-vuxenutbildningen/anordna-utb/anordna-orienteringskurser-inom-vuxenutbildningen.

antalet minskat något, och 2019 läste 153 000 personer inom skolformen.⁶

Även inom sfi är kvinnor i majoritet. År 2019 var 57 procent kvinnor och 43 procent män.

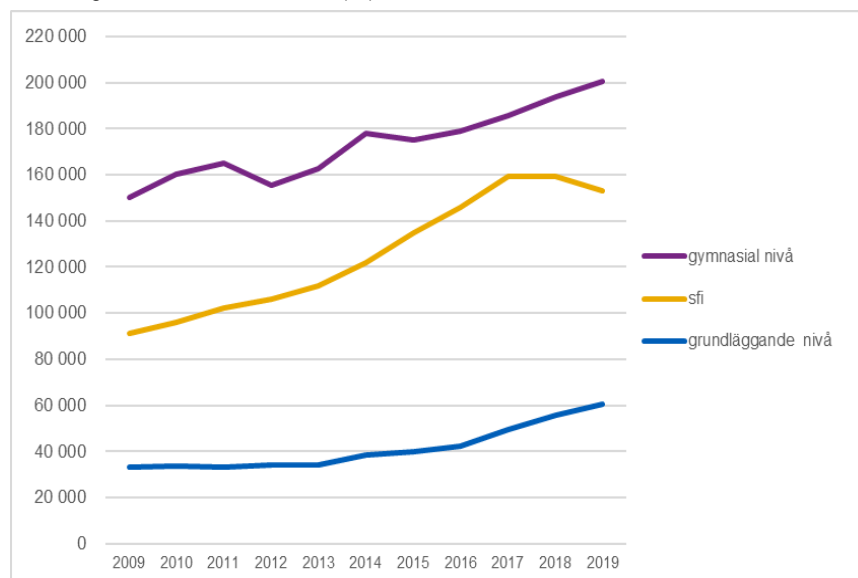
Knappt 40 procent av kursdeltagarna inom sfi läste med en extern utbildningsanordnare 2019.

Vad gäller elevernas utbildningsbakgrund hade 58 procent gått minst 10 år i skolan i sitt hemland och 36 procent av eleverna hade gått högst 9 år. För 5 procent saknades uppgift om tidigare utbildning.

Utvecklingen av elevantalet i komvux

Sammantaget studerade närmare 400 000 elever inom komvux under 2019.⁷ Antalet elever är störst på den gymnasiala nivån, men även sfi omfattar numera ett stort antal elever. Under den senaste tioårsperioden har antalet elever ökat stort, såväl på grundläggande och gymnasial nivå som inom sfi (diagram 1).

Diagram 1. Antalet elever på komvux på grundläggande och gymnasial nivå samt inom utbildning i svenska för invandrare (sfi) 2009–2019. Källa: Skolverket.

Komvux styrdokument betonar individens behov och flexibilitet

Komvux ska ge möjligheter för vuxna personer med skiftande livsomständigheter att kunna genomföra sin utbildning. Styrdokumentet

⁶ PM – Elever och studieresultat i kommunal vuxenutbildning 2019. Skolverket, dnr 2020:906.

⁷ PM – Elever och studieresultat i kommunal vuxenutbildning 2019. Skolverket, dnr 2020:906.

för komvux har länge betonat att undervisningen ska utgå från individens behov, kunskaper och erfarenheter och att den ska vara flexibel. Målen för komvux skiljer sig därmed delvis från t.ex. syftet med utbildningen i gymnasieskolan.

I skollagen (2010:800) framgår att utgångspunkten för komvux ska vara den enskildes behov och förutsättningar (20 kap. 2 §). Utbildningen har fyra mål. Ett mål handlar om att vuxna ska stödjas och stimuleras att lära. Ett annat säger att vuxna ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens – dels för att stärka sin ställning i arbetslivet och i samhällslivet, dels för att främja sin personliga utveckling. De återstående två målen handlar om vad utbildningen ska kunna leda till: fortsatt utbildning och arbete.

Syftet med utbildningen i gymnasieskolan är också fortsatt utbildning och arbete, och den ska även leda till personlig utveckling och ett deltagande i samhällslivet. De största skillnaderna jämfört med komvux, sett utifrån regeringsuppdraget till UKÄ, ligger i stället i att utbildningen i gymnasieskolan i huvudsak ska bygga på elevens kunskaper från grundskolan (eller motsvarande) och att det är reglerat att elevens lärande ska ske såväl självständigt som tillsammans med andra.

Förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning avser komvux och inte all sådan utbildning som i andra sammanhang räknas till vuxenutbildning (som folkhögskola, lärande på arbetsplatsen med mera).⁸ Förordningen stipulerar att utbildningen ska utformas så att eleven kan kombinera studier inom komvux olika delar, dvs. en elev som läser inom sfi ska samtidigt också kunna läsa en yrkesutbildning på gymnasienivå. Utbildningen ska dessutom bedrivas under hela året, med kontinuerligt intag, och inte läsårsvis som i grundskolan och gymnasieskolan.

I läroplanen för vuxenutbildningen (SKOLFS 2012:101) beskrivs skolformens målgrupp som heterogen och eleverna som individer med mycket olika förutsättningar. I vuxenutbildningens uppdrag ligger att ”alltid möta varje elev utifrån hans eller hennes behov och förutsättningar.” Elevernas mål med utbildningen varierar kraftigt. Detta innebär sammantaget att utbildningen måste anpassas utifrån individens behov och förutsättningar. Varje elev ska få en individuell studieplan.

Läroplanen beskriver också vad en likvärdig utbildning innebär inom komvux, t.ex.:

”Vuxenutbildningen ska stödja de elever som under sin studietid har behov av att kombinera utbildning och arbete. Flexibilitet ska alltid eftersträvas när det gäller utbildningen

⁸ Ändringar till och med SFS 2021:244 finns med.

och det kan handla om plats för utbildningens genomförande, tid, studietakt, studieform och sätt att lära.”

Skolinspektionen har genomfört flera olika typer av granskningar av komvux utifrån skolformens uppdrag.⁹ Lärarnas förutsättningar och arbete ingår i flera av dem. Den senaste granskningen, som gällde teoretiska utbildningar inom komvux på gymnasial nivå, visar bland annat en variation i hur väl vuxenutbildningen anpassas till elevernas behov och förutsättningar och i hur den utbildning som ges på distans genomförs.¹⁰ Lärarnas behov av kompetensutveckling ägnas ett eget avsnitt och Skolinspektionen identifierar också området som ett av sex utvecklingsområden. Skolinspektionen skriver bland annat följande:

”En viktig förutsättning för lärare när det gäller att planera och genomföra en undervisning som är anpassad efter elevernas förutsättningar och behov är att de har rätt kompetens för detta. Granskningen visar att i drygt hälften av verksamheterna erbjuds lärare vid behov kompetensutveckling inriktad mot vuxnas lärande och hur undervisningen kan individanpassas.” (s. 25)

”Vikten av kompetensutveckling ska ses mot bakgrund av att elevgruppen inom kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå har blivit alltmer heterogen vilket innebär nya pedagogiska och didaktiska utmaningar i undervisningen.” (s. 32)

Skolinspektionens granskningar visar att det finns ett stort behov av fortbildning för lärare om komvux ska kunna uppfylla de mål och syften som finns för skolformen.¹¹

Brist på behöriga lärare i komvux

Skolverket gör regelbundet en prognos för behovet av lärare och pedagogisk personal. I sin lärarprognos som omfattar perioden 2019–2033 skriver myndigheten att det är svårt att mäta behovet av lärare i komvux.¹² Delvis beror det på att uppgifter ofta saknas om tjänsteomfattning bland lärare som är anställda av externa utbildningsanordnare. År 2018 fanns cirka 60 procent av heltidstjänsterna på komvux gymnasiala nivå hos externa anordnare. Av heltidstjänsterna för komvux grundläggande nivå fanns 45 procent hos externa anordnare.

⁹ Skolinspektionen webbplats. <https://www.skolinspektionen.se/beslut-rapporter-statistik/>.

¹⁰ *Kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå – Granskning av huvudmäns och rektorers arbete för flexibilitet och individanpassning*. Skolinspektionen, 2019.

¹¹ *Kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå – Granskning av huvudmäns och rektorers arbete för flexibilitet och individanpassning*. Skolinspektionen, 2019.

¹² *Lärarprognos 2019*. Skolverket, dnr 5.1.3-2018:1500. Dokumentdatum 2019-12-05.

Skolverket kommer i sin prognos fram till att omkring 188 500 lärare och förskollärare kommer att behöva examineras från lärarutbildningen fram till 2033. Prognosen visar på en betydande brist på lärare och förskollärare 2033. Störst förväntas bristen bli på nyexaminerade inom två lärarkategorier som har behörighet att undervisa även inom komvux:

- yrkeslärare
- ämneslärare med inriktning mot årskurs 7–9.

För ämneslärare med inriktning mot gymnasieskolan beräknar Skolverket däremot att fler kommer att examineras än det antal som behövs.

Skolverket har kommit fram till att för att täcka rekryteringsbehovet i grundskolans årskurs 7–9, gymnasieskolan och komvux behöver så här många ämnes- och yrkeslärare examineras fram till 2033:

- cirka 30 900 ämneslärare med inriktning mot grundskolans årskurs 7–9
- cirka 21 700 ämneslärare med inriktning mot gymnasieskolan
- cirka 15 700 yrkeslärare.

UKÄ:s senaste statistiska analys visar att läsåret 2019/20 avlades omkring 9 800 lärarexamina, vilket är det största antalet sedan lärarlegitimationen infördes (2011). Av det totala antalet var knappt 500 yrkeslärarexamina, knappt 900 ämneslärarexamina mot årskurs 7–9 och knappt 1 900 ämneslärarexamina mot gymnasieskolan.¹³

¹³ Nybörjare och examinerade på lärarutbildningarna: stabila nybörjarnivåer och fler examinerade 2019/20. UKÄ, dnr 51-00182-21. Även UKÄ:s databas Högskolan i siffror.

Ämneslärar- och yrkeslärarutbildningen

I det här kapitlet presenterar vi kortfattat vad som ingår i utbildningarna som leder till ämneslärarexamen och yrkeslärarexamen. Syftet är att beskriva sammanhanget där utbildningarnas examensmål om vuxnas lärande och arbete inom komvux ingår. Vi vill också ge en förståelse för hur lärarutbildningen är uppbyggd inför kapitlet med kartläggningens resultat, analysen och våra förslag.

Innehållet i ämneslärar- och yrkeslärarutbildningen

Totalt 27 lärosäten har i dag tillstånd att utfärda ämneslärarexamen och 12 lärosäten har tillstånd att utfärda yrkeslärarexamen, varav två utbildningar är vilande.

En lärares behörighet att undervisa inom komvux styrs dels av examensordningen (bilaga 2 i högskoleförordningen), dels av förordningen om lärar- och förskollärarlegitimation. Både examen från ämneslärarutbildningen och från yrkeslärarutbildningen ger behörighet att undervisa inom komvux.¹⁴ Därtill krävs en lärarlegitimation som specificerar på vilken nivå och i vilka ämnen läraren har behörighet att undervisa.¹⁵

I alla lärarutbildningar ingår 60 högskolepoäng (hp) utbildningsvetenskaplig kärna (UVK), 30 hp verksamhetsförlagd utbildning (VFU) och olika mängder ämnesstudier och ämnesdidaktiska studier beroende på vilken utbildning det gäller.

I UVK ingår kurser med en stark koppling till lärarens yrkesutövning. De handlar exempelvis om betyg och bedömning, vetenskapsteori och forskningsmetodik, lärande och specialpedagogik samt ledarskap.

VFU:n genomförs i en av skolformerna och ska knyta samman teori från utbildningen med praktiken. Ämnesdidaktik handlar om hur ett visst ämne lärs ut och ämnesstudierna ger den fördjupning i ämnet som läraren behöver.

¹⁴ Läs mer om behörighetskraven i kapitlet om den kommunala vuxenutbildningen.

¹⁵ Förordning (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare.

Ämneslärarprogram med två inriktningar

Ämneslärarprogrammet finns i två inriktningar: en mot grundskolans årskurs 7–9 och en mot arbete i gymnasieskolan. Inriktningen mot grundskolans årskurs 7–9 omfattar antingen 240 hp eller 270 hp (4–4,5 års heltidsstudier) samt ger behörighet för att undervisa i årskurs 4–6 och på grundläggande nivå på komvux.

Inriktningen mot gymnasieskolan omfattar 300 hp eller 330 hp (5–5,5 års heltidsstudier) och ger också behörighet att undervisa i årskurs 7–9 samt på grundläggande och gymnasial nivå på komvux inom de ämnen som examen avser.

Yrkeslärarprogrammet för den med yrkeskunskaper

Yrkeslärarprogrammet omfattar 90 hp och motsvarar därmed 1,5 års heltidsstudier. Av dessa 90 hp ska 60 hp vara inom UVK och resterande 30 hp inom VFU. Den som vill läsa till yrkeslärare ska redan ha tillräckliga kunskaper i sitt yrkesämne när utbildningen börjar. Det är vanligt att lärosätena ger yrkeslärarprogrammet som deltidstudier och på distans.

Läroutbildningens mål om vuxenutbildningen har ändrats över tid

I det övergripande målet för den lärarexamen som föregick den nuvarande läroutbildningen var kraven som handlade om vuxenutbildningen tydligt uttalade och mer omfattande än i dagens lärarexamina.

”För en lärarexamen skall studenten visa sådan kunskap och förmåga som krävs för att förverkliga förskolans [...] skolans eller vuxenutbildningens mål samt för att medverka i utvecklingen av respektive verksamhet enligt gällande föreskrifter och riktlinjer.” (Examensordningen, 2009/10)

I den nu gällande examensordningen används inte vuxenutbildning som begrepp, utan kravet som handlar om arbete inom vuxenutbildningen eller komvux är mer generellt uttryckt.¹⁶ I det övergripande målet för såväl yrkeslärarexamen som ämneslärarexamen uttrycks det så här (tillägget [ämneslärare] är vårt):

”visa sådan kunskap och förmåga som krävs för att självständigt arbeta som yrkeslärare [ämneslärare] i den verksamhet som utbildningen avser. Studenten ska även

¹⁶ Högskoleförordningen (1993:100), bilaga 2 Examensordningen. Ändrad t.o.m. SFS 2021:245.

visa kunskap och förmåga för annan undervisning för vilken examen enligt gällande föreskrifter kan ge behörighet.”

I ett av examensmålen som ingår i både yrkelärarexamen och ämneslärarexamen – under Kunskap och förståelse – finns en koppling till vuxenutbildningen genom begreppet vuxnas lärande (tillägget [ämneslärare] och kursiveringen är våra):

”För yrkeslärarexamen [ämneslärarexamen] ska studenten
- visa sådana kunskaper i didaktik och ämnesdidaktik
inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande
inom det eller de ämnen som utbildningen avser och för
yrkesutövningen i övrigt *samt visa kännedom om vuxnas
lärande.*”

Tidigare studier och utredningar

I det här kapitlet presenterar vi kortfattat ett urval av utredningar och studier som är relevanta för analysen av kartläggningens resultat och regeringsuppdraget i övrigt.

Vad är specifikt för vuxnas lärande och vuxenutbildning?

En fråga som återkommit under vårt arbete med regeringsuppdraget är om pedagogiken för vuxnas lärande skiljer sig från pedagogiken som används för gymnasieskolans elever, vilka kan vara vuxna i lagens mening. Frågan är relevant utifrån vilket innehåll utbildningen på yrkeslärar- och ämneslärarprogrammet behöver ha, för att examensmålet om vuxnas lärande och arbete inom komvux ska kunna uppfyllas.

Regeringens proposition om den nuvarande lärarutbildningen ger ingen vägledning till innebörden av vuxnas lärande i sammanhanget lärarutbildningen och lärares kunskaper och färdigheter. Vi har i stället undersökt frågan med stöd i andra typer av underlag.

Vuxnas motiv, livssituation och erfarenheter kräver ett annat undervisningsupplägg

Komvuxutredningen ägnar ett avsnitt i sitt betänkande åt en diskussion om förutsättningar att undervisa vuxna jämfört med att undervisa barn och ungdomar.¹⁷

I avsnittet jämför utredningen vuxenstuderande och deras situation samt motsvarande för elever i grund- och gymnasieskolan. Sådant som är annorlunda för vuxenstuderande är t.ex.:

- Komvuxstudier för många vuxenstuderande är något som bedrivs parallellt med annan verksamhet, medan elever i grund- och gymnasieskolan studerar på heltid.
- Det inte är ovanligt att en vuxenstuderande bedriver studier hos flera olika anordnare inom en och samma kommun, t.ex. sfi och en yrkesutbildning.
- Den vuxenstuderande har ofta någon form av familjeansvar, vilket innebär att studierna är en del av livspusslet.

¹⁷ *En andra och en annan chans – ett komvux i tiden. Slutbetänkande av Komvuxutredningen (SOU 2018:71), s. 373–380.*

- För många vuxenstuderande är det svårt att planera långa perioder i taget, eftersom livet kan förändras tillfälligt eller mer långvarigt med kort varsel (sjuka barn, ändrad arbetsbelastning, få eller mista ett jobb).
- Flexibilitet är en förutsättning för att vuxenstuderande över huvud taget ska kunna bedriva några studier.

Utredningen sammanfattar skillnaderna med ett konstaterande att grund- och gymnasieskolans kontext inte kan överföras automatiskt till lärare inom komvux.

Även målgruppen för vuxenutbildningen skiljer sig från målgruppen för grund- och gymnasieskolan. Utredningen beskriver målgruppen för vuxenutbildningen som ännu mer heterogen än eleverna i grund- och gymnasieskolan (även om det finns stora skillnader även där). Inom en och samma utbildning kan det vara stor variation mellan vuxenutbildningens elevers ålder, språkkunskaper, utbildningsbakgrund, studievana och livsförhållanden.

”Det gör framför allt att olika elever kan ha helt olika erfarenheter, vilket innebär en utmaning när ett vuxenpedagogiskt förhållningssätt gör att undervisningen bör utgå från elevernas tidigare kunskaper och erfarenheter.” (s. 377)

Utredningen menar också att vuxenstuderande ofta har ett väldigt tydligt mål med sina studier, till skillnad från grund- och gymnasieskoleelever vars studier följer terminer och läsår. Målinriktningen medför att både eleven och huvudmannen kan vara intresserade av en snabb genomströmning. Det kan göra att den vuxenstuderande inte vill ägna tid åt sådant hon eller han redan kan, vilket ställer krav på tillgodoräknande av tidigare kunskaper så att studietiden kan koncentreras på ny kunskap. Målinriktningen kan också göra att en vuxenstuderande har mindre tålamod med aktiviteter som inte främjar hennes eller hans progression mot målet.

Utredningen konstaterar att det finns ett uttalat behov av kompetensutveckling bland lärare inom komvux. Behovet omfattar såväl ämnesdidaktiska kunskaper som mer specifika kunskaper med koppling till vuxna elevers lärande. Utredningen drar slutsatsen att det finns tillräckligt många specifika företeelser inom vuxenutbildningsområdet för att det ska finnas skäl för såväl utbildning som fortbildning av lärare inom komvux som är framtagna specifikt för att utveckla lärarnas kompetens att undervisa vuxna.

Regeringen lämnade över frågan om vuxenutbildningen i lärarutbildningen till lärosätena

Propositionen *Bäst i klassen – en ny lärarutbildning* (prop. 2009/10:89) lade grunden för nuvarande lärarutbildningar, och där behandlas vuxnas lärande i lärarutbildningarna endast kortfattat. En särskild lärarutbildning med inriktning på vuxenutbildningen var inte aktuell vid den tidpunkten.

Regeringen menade att vuxenutbildning var ett alltför brett område med alltför varierande behov för att kunna fångas upp i en särskild utbildningsinriktning och exemplifierade med komvux, folkhögskolor, yrkeshögskolan och internutbildningar på företag. Regeringen lämnade i stället över ansvaret för utbildning mot vuxenutbildning till lärosätena:

”Regeringen vill betona vikten av att universitet och högskolor inom ramen för respektive lärarutbildning lyfter fram vuxenutbildningen och dess särskilda behov och frågeställningar och dessutom prövar möjligheterna att profilera lärarutbildningen mot detta område.” (s. 39)

Utredningen som föregick propositionen hade föreslagit att vuxenutbildningen skulle ingå i de två inriktningarna av ämneslärarutbildningen som var mot gymnasieskolan (allmänna ämnen respektive yrkesämnen), formulerat enligt följande logik:

”Ämneslärares examen i allmänna ämnen, gymnasieskolan och vuxenutbildningen”.¹⁸ Så blev det alltså inte.

Utredningen menade för övrigt att läraryrket skulle kunna få en högre status om lärarutbildarna pekade på den arbetsmarknad som vuxenutbildningen utgör, och visade att utbildningen ger en generell undervisningskompetens som är användbar i flera sammanhang. Utredningen ansåg att det var viktigt att lärarutbildningen gjorde det möjligt för studenterna att göra VFU inom vuxenutbildningen (t.ex. inom komvux) och att de kunde fördjupa sig i området genom examensarbetet. Utredningen uppmärksammade också behovet av forskning på det vuxenpedagogiska området och möjligheten för lärosäten där sådan forskning bedrevs, att profilera sin lärarutbildning mot vuxenutbildning.

Komvuxutredningen kritisk mot hur lärarutbildningen förbereder för arbete inom komvux

I Komvuxutredningen, som lämnade sitt slutbetänkande 2018, ingick inte att föreslå insatser riktade mot lärarutbildningen. Den undersökte dock hur lärarutbildningen tog sig an vuxenutbildningen och lämnade bedömningar som sammanfattades under rubriken ”Det finns behov av

¹⁸ *En hållbar lärarutbildning* (SOU 2008:109), s. 310.

förändringar inom lärarutbildningen”.¹⁹ Utredningen skriver att den under arbetets gång hade uppmärksammats på att kompetensbehovet inom vuxenutbildningen till stor del berodde på lärarutbildningen, på grund av de lågt ställda kraven på vuxnas lärande i examensordningen och genom att det inte fanns någon lärarutbildning som var profilerad mot lärare inom komvux. Konsekvensen är, enligt utredningen, att ”lärare automatiskt blir behöriga att undervisa inom vuxenutbildningen, utan att behöva ha kunskaper kring de särskilda förutsättningar som vuxnas lärande kräver” (s. 381–382).

Utredningen uppger även att den fått signaler om att formuleringen av examensmålet om vuxnas lärande upplevs som vag, och att ämnes- och yrkeslärarna ”inte fullgott förbereds för arbete inom komvux då examensordningen inte likställer komvux med övriga kontexter för vilka dessa lärare utbildas” (s. 398–399).

Komvuxutredningen gjorde samma bedömning som regeringen i propositionen om lärarutbildningen, men formulerade sig skarpare: att något eller några lärosäten bör erbjuda en profilering mot vuxenutbildning i sin lärarutbildning. Utredningen ansåg att UKÄ:s utvärdering av ämneslärarutbildningen skulle vara ett tillfälle att utvärdera hur examensmålet om vuxenutbildningen uppfylls. Den ansåg också att lärosäten som erbjuder lärarutbildning bör göra en översyn av hur utbildningen vid lärosätena förbereder studenterna inför arbete vid komvux.

En studie av kursplaner och litteraturlistor

Andreas Fejes, professor i vuxenpedagogik vid Linköpings universitet, har adresserat frågan om hur väl lärarutbildningarna förbereder för arbete inom den kommunala vuxenutbildningen.²⁰ Andreas Fejes gjorde i studien en innehållsanalys av kursplaner och litteraturlistor för kurser inom den utbildningsvetenskapliga kärnan vid yrkeslärarprogram och ämneslärarprogram med inriktning mot gymnasieskolan vid 12 av landets universitet. Mer precist studerade Andreas Fejes hur vanligt förekommande vissa kontext- och målgruppsord (t.ex. ”gymnasieskola”, ”vuxenutbildning”, ”barn”, ”unga” och ”vuxna”) var i kursplaner och litteraturlistor.

Hans studie visar att begreppen ”vuxna” och ”vuxenutbildning” förekom mycket sparsamt, och i betydligt mindre omfattning i kursplaner och på litteraturlistor jämfört med ”grund- och gymnasieskola” samt ”barn” och ”unga”. Vid flera lärosäten förekom över huvud taget inte skrivningar

¹⁹ *En andra och en annan chans – ett komvux i tiden. Slutbetänkande av Komvuxutredningen* (SOU 2018:71), s. 398–399.

²⁰ *Redo för komvux? Hur förbereder ämneslärarprogrammen och yrkeslärarprogrammen studenter för arbete i kommunal vuxenutbildning?* av Andreas Fejes. Studier av vuxenutbildning och folkbildning, nr 10 (2019), Linköpings universitet.

som var relaterade specifikt till vuxenutbildning vare sig i kursplaner eller litteraturlistor. Andreas Fejes menade att resultaten tyder på att profilen eller intresseinriktningen på den institution vid ett lärosäte som ansvarar för en viss kurs inom lärarprogrammen till stor del styr innehållet i kursinnehåll och litteraturlistor.

En översikt för lärare om undervisning inom vuxenutbildningen

Skolforskningsinstitutet har gett ut en systematisk översikt om vuxenutbildningen, med fokus på individanpassad undervisning och digitala verktyg.²¹ Den innehåller forskningsbaserad kunskap och är i första hand framtagen för lärare. Av 16 845 sökträffar bedömdes 15 studier kunna bidra till att besvara översiktens frågeställningar, som handlar om vad som kännetecknar individanpassad undervisning som möter vuxna elevers olikheter och hur lärare kan använda digitala verktyg för sådan undervisning. Av studierna hade fyra genomförts vid komvux i Sverige.

Översikten visar att det finns begränsat med kunskap om vuxenutbildning, trots att även undervisningen inom komvux ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

”Undervisningen inom skolväsendet i Sverige ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Vidare ska vuxenutbildningen anpassas utifrån individens behov och förutsättningar. Därmed är lärare inom komvux ålagda att utforma och genomföra en individanpassad undervisning som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Resultaten i den här systematiska översikten utgör en vetenskaplig grund för lärare att utgå ifrån. Men översikten visar också att det finns mycket mark kvar att bryta. Forskare har ett viktigt arbete framför sig med att förstärka den vetenskapliga grunden på området” (s. 3).

UKÄ:s utvärdering av yrkeslärarutbildningen

Under 2018–2021 utvärderade UKÄ kvaliteten på alla lärarutbildningar, däribland ämneslärarutbildningen och yrkeslärarutbildningen. I utvärderingen av ämneslärarutbildningen, som genomfördes 2018–2020, ingick inte målet om vuxnas lärande. Det gjorde det däremot i utvärderingen av yrkeslärarutbildningen (2020–2021), och i detta avsnitt har vi sammanställt resultat därifrån som ger relevanta bidrag till analysen av regeringsuppdraget.²²

²¹ *Individanpassad vuxenutbildning – med fokus på digitala verktyg*. Systematisk översikt 2019:03, Skolforskningsinstitutet.

²² Läs mer om lärarutvärderingarna här: www.uka.se/kvalitet--examenstillstand/utbildningsutvarderingar/utvardering-av-lararutbildningar.html.

Målet om vuxnas lärande uppfylldes inte av majoriteten av yrkeslärarutbildningar

UKÄ utvärderade, med hjälp av en bedömargrupp, yrkeslärarutbildningens kvalitet. Samtliga tio utbildningar ingick i utvärderingen, som genomfördes enligt UKÄ:s metod för utbildningsutvärderingar. Som utgångspunkt användes kraven som ställs på högskoleutbildning i högskolelagen²³ och i högskoleförordningen²⁴ samt ett urval av examensmålen för utbildningarna. Underlagen bestod framför allt av lärosätenas självvärderingar och intervjuer med företrädare för utbildningarna och studenter på utbildningarna.

Ett av de tre examensmål som ingick i utvärderingen av yrkeslärarutbildningen var målet där vuxnas lärande är en del: ”visa sådana kunskaper i didaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det eller de ämnen som utbildningen avser och för yrkesutövningen i övrigt samt visa kännedom om vuxnas lärande”.

Av de tio yrkeslärarutbildningarna bedömde UKÄ att fyra utbildningar höll hög kvalitet. Sex utbildningar fick ifrågasatt kvalitet. Av de fyra utbildningarna som bedömdes hålla hög kvalitet hade dock tre vuxnas lärande som ett utvecklingsområde eller svagheter som behövde åtgärdas. Bedömargruppen framhöll endast två av de tio utbildningarna för deras sätt att utbilda studenterna om vuxnas lärande. Bedömargruppen skriver i sitt yttrande att i den ena utbildningen behandlas vuxnas lärande på ”ett föredömligt sätt i olika lärandeaktiviteter och examinationer” (Linköpings universitet). Den andra utbildningens upplägg för utbildningen om vuxnas lärande, som den beskrivs i självvärderingen, framhåller bedömargruppen som ett gott exempel (Högskolan Väst).²⁵

Bedömargruppen – som bestod av fyra ämnessakkunniga, en studentrepresentant och en arbetslivsföreträdare – ansåg att bland de utbildningar som fick ifrågasatt kvalitet fanns en generell svaghet när det gällde vuxnas lärande. Den menade att en sådan brist är problematisk, eftersom vuxenutbildningen är en stor arbetsmarknad för yrkeslärare inom vissa yrkesämnen och förutsättningarna för undervisning och lärande i vuxenutbildningen skiljer sig delvis från förutsättningarna i gymnasieskolan.

Bedömargruppen lyfter i inledningen av sitt yttrande om utvärderingen fram bland annat följande med bäring på regeringsuppdraget om hur

²³ Högskolelagen (1992:1434).

²⁴ Högskoleförordningen (1993:100), bilaga 2 Examensordningen.

²⁵ I Högskolekollen går det att läsa alla bedömargruppens omdömen, www.uka.se/kvalitet--examenstillstand/resultat-fran-granskningarna-hogskolekollen/hogskolekollen.html.

ämnes- och yrkeslärarutbildningen förbereder studenterna för arbete inom komvux:²⁶

”Bristerna består i att lärosätena inte har byggt in lärandemål och examinerande uppgifter där skillnaderna mellan vuxnas och ungas lärande liksom skillnaderna mellan läraruppgifterna i gymnasiet och vuxenutbildningen behandlas.”

Bedömargruppen tog även upp studenternas möjligheter att göra VFU inom både gymnasieskolan och vuxenutbildningen. Den hade noterat att möjligheten varierade beroende på lärosätets VFU-organisation. Bedömargruppen framhöll vikten av att lärosätena hittar former för VFU inom såväl gymnasieskolan som vuxenutbildningen när studenternas yrkesämnen erbjuds där.

”För att yrkeslärarstudenterna ska få en så bra förberedelse för yrkeslivet som möjligt, är det av stor vikt att lärosätena i möjligaste mån hittar former för att studenterna ska ges möjlighet att prova båda verksamhetsformerna under sin VFU i de fall som studenternas yrkesämnen erbjuds inom vuxenutbildningen.”

Bedömargruppen framhöll även bland annat följande i sitt yttrande.

- Generellt behöver *lärarutbildarna* utveckla sina vetenskapliga och professionella kunskaper om yrkesutbildning.
- Antalet *disputerade lärare* med relevant kompetens för utbildningen är få på en nationell nivå. Det innebär att det är svårt för lärosätena att rekrytera lärarutbildare med bakgrund som yrkeslärare eller lärare som bedriver forskning om yrkesutbildning. I stället fyller lärare med kompetens inom andra områden luckorna och sådant som t.ex. yrkesdidaktik kan bli lidande.
- *Forskning om yrkesutbildning* generellt är eftersatt på nationell nivå.
- Det är viktigt att lärosätena utvecklar rutiner för att kvalitetssäkra *VFU-placeringarna* utanför det egna länet. De lärosäten som tillåter studenterna att göra VFU i egen tjänst behöver även ha rutiner för att kvalitetssäkra att studenterna får rimliga möjligheter till lärande med stöd av en erfaren och behörig yrkeslärare. Att få alla handledare inom VFU:n att gå handledarutbildning är en gemensam utmaning för utbildningarna.

²⁶ Bedömargruppens yttrande över utvärdering av utbildning på grundnivå som leder till yrkeslärarexamen, dnr 411-00529-19.

Kartläggning av vuxnas lärande i lärarutbildningen

Den huvudsakliga källan till UKÄ:s kartläggning av hur lärarutbildningar förbereder för arbete i komvux är de webbenkäter som skickades till samtliga lärosäten med ämneslärar- och yrkeslärarutbildningar under hösten 2020 (bilaga 1 och 2). Tanken var att försöka att täcka in olika delar av utbildningen och områden med särskild relevans för vuxenutbildningen. Vi redovisar svaren för yrkeslärarprogrammet respektive ämneslärarprogrammet var för sig, men strukturen är densamma för båda programinriktningar.

Ytterligare en del av kartläggningen utgörs av de fokusgruppsintervjuer som gjordes med studenter på ämnes- och yrkeslärarprogrammet. Vi vill här påpeka att fokusgrupperna har haft ett begränsat antal deltagare och inte går att dra några generella slutsatser från. Med detta i åtanke kan de ändå bidra med intressanta perspektiv. Utvärderingen av yrkeslärarutbildningen, som vi beskrev i det tidigare kapitlet, är ytterligare ett underlag för kartläggningen.

Yrkeslärarutbildningen

Enstaka lärosäten har mål kopplade till vuxnas lärande

I de nationella målen för olika lärarutbildningar som finns i bilaga 2 i högskoleförordningen finns ett mål som gäller vuxnas lärande, men ganska övergripande formulerat. Möjligheten finns dock för lärosätena att besluta om lokala mål. I enkäten ställdes därför en fråga om lärosätena har formulerat egna lokala mål kopplade till vuxnas lärande.

Totalt åtta av de tio lärosäten med yrkeslärarutbildning svarade att de inte har några lokala mål om vuxnas lärande, medan två lärosäten svarade att det finns.

Vid det ena lärosätet som angett egna, lokala mål finns ett som tydligt adresserar vuxna:

”visa kunskap om ungas och vuxnas identitetsarbete och hälsa samt skolans ansvar att identifiera och stödja elever i utsatta livssituationer”

Det andra lärosätet anger att de har egna kursmål och examensmål kopplade till vuxnas lärande, och redogör för examensmålen. Dessa

pekar dock inte ut vuxna personer specifikt, utan tonvikten ligger i stället på studentens egna lärande. Detta framgår av att målen har formulerats som att studenten exempelvis ska ”gestalta sin egen erfarenhet i berättelsens form för att beskriva yrkeskunnande” och ”visa färdighet och förmåga i att beskriva särdragen hos sin egen praktiska kunskap i analogi till exempel från andra yrken samt förankra detta i ett yrkesdidaktiskt sammanhang.”

Ett av de lärosäten som svarade att de inte har några lokala mål har dock i en kommentar till en annan fråga i enkäten tagit upp ett lärandemål för en viss kurs. Här adresseras vuxna som en elevgrupp bland flera:

”Studenten ska efter avslutad kurs kunna:

Redogöra för och problematisera olika förutsättningar för barns, ungas och vuxnas lärande i skilda lärandemiljöer utifrån teoretiska och erfarenhetsbaserade perspektiv på kunskap och lärande.”

Vanligt med moment om vuxnas lärande i utbildningen

I enkäten ställdes en fråga om det inom den utbildningsvetenskapliga kärnan (UVK) på yrkeslärarprogrammet ingår moment som behandlar vuxnas lärande. I de fall lärosätet har svarat att det ingår, har vi bitt lärosätena ge en beskrivning av vad dessa moment består av och eventuellt hur de examineras.

Totalt 9 av 10 lärosäten svarar att det ingår moment om vuxnas lärande i UVK:n. Svaren visar på en stor spännvidd bland lärosätena, både i fråga om omfattning och i vad som utgör dessa moment. Lärosätena lyfter fram att vuxnas lärande behandlas i t.ex. kursmål, föreläsningar eller examinationsuppgifter. Något lärosäte har nämnt att en film om vuxnas lärande är under framtagande.

Ett lärosäte skriver:

”Vi har en föreläsning om vuxnas lärande av en lektor disputerad i pedagogik i vuxnas lärande och livslångt lärande. Hon arbetar nu med att ta fram nytt relevant material för undervisning och examination av aktuellt lärandemål i kurs 2. Bland annat är en film om vuxnas lärande under framtagande.”

Ett annat lärosäte svarar både ja och nej och menar att innehållet i deras VFU-kurser reflekterar skolformen. Om studenten således gör VFU inom vuxenutbildningen, är det de relevanta styrdokumenterna för vuxenutbildningen som studenten utgår ifrån i sin planering,

genomförande och analys. Ett annat lärosäte har ett liknande upplägg av VFU:n och vuxnas hantering av vuxnas lärande.

Vad gäller examinationsuppgifter svarar en majoritet av lärosätena att vuxnas lärande examineras i olika kurser på varierande sätt, bland annat genom ett skriftligt paper eller hemtentamen. Som vid VFU:n så styrs vissa examinationsuppgifter av var studenten arbetar utanför studierna om studenten är yrkesverksam.

”I kurs (...) ska studenterna planera ett undervisningsmoment. De som arbetar i vuxenutbildningen väljer då ett moment från den verksamheten.”

Lärosätet som svarar nej på frågan skriver att moment som behandlar vuxnas lärande behandlas implicit i övergripande kursmål och examination.

8 av 10 lärosäten har kurslitteratur och styrdokument om vuxnas lärande

I enkäten ställdes också en fråga om det inom den utbildningsvetenskapliga kärnan (UVK) på yrkeslärarprogrammet ingår kurslitteratur eller styrdokument som behandlar vuxnas lärande. De som svarade att det ingår har vi bett ange referenser.

Totalt 8 av 10 lärosäten svarar att det i den utbildningsvetenskapliga kärnan ingår både kurslitteratur och styrdokument som behandlar vuxnas lärande. Vid ett lärosäte ingår enbart styrdokument om vuxnas lärande. Ett lärosäte svarar att det inte ingår kurslitteratur eller styrdokument som hanterar vuxnas lärande inom den utbildningsvetenskapliga kärnan. Det lärosätet påpekar att en översyn ska göras under höstterminen 2021 för att inkludera vuxnas lärande.

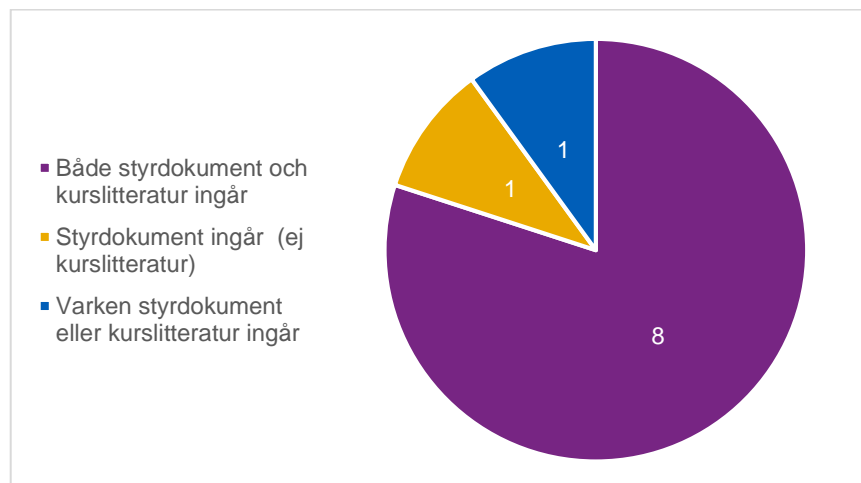
”Det ingår kapitel som behandlar vuxnas lärande. Under revideringen inför Ht2021 ses kurslitteraturen över samt moment som ska inkludera vuxnas lärande.”

Det kan också konstateras att ett antal andra lärosäten också påpekar att en översyn av kurslitteraturen kommer att göras under 2021.

Vad gäller den kurslitteratur inom UVK:n som angetts som referenser, och som alltså enligt lärosätena ska ha ett innehåll om vuxnas lärande, finns en stor variation. Ett par, tre lärosäten har angett en mer omfattande litteraturlista, och bland titlarna är det tydligt att det finns litteratur som tydligt fokuserar vuxna elever och vuxnas lärande. Men det finns också exempel på lärosäten med ett mer begränsat innehåll om vuxnas lärande inom den utbildningsvetenskapliga kärnan, och där den refererade kurslitteraturen tycks vara av en mer allmängiltig karaktär.

Som exempel på styrdokument lyfter flera lärosäten att Skolverkets läroplaner avseende t.ex. vuxenutbildningen tas upp i undervisningen.

Figur 2. Antal lärosäten med yrkeslärarprogram som uppger att vuxnas lärande ingår i kurslitteratur och styrdokument inom den utbildningsvetenskapliga kärnan.

Hälften av lärosätena erbjuder alla studenter VFU i komvux

På frågan *Erbjuder ni studenterna på yrkeslärarprogrammet att genomföra den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU), hela eller delar av den, inom komvux?* svarar alla tio lärosätena att de erbjuder studenterna på yrkeslärarprogrammet att göra sin VFU inom komvux. Vid över hälften av dem (sex av tio) får samtliga studenter erbjudandet, och vid fyra lärosäten får en del av studenterna erbjudandet. Ett lärosäte, där alla studenter får erbjudandet, skriver att informationen om möjligheten att göra VFU inom komvux skulle kunna förbättras.

Alla tio lärosätena har svarat att de har studenter som väljer att förlägga sin VFU till komvux. Vanligast (vid sex av tio lärosäten) är att mellan 5 procent och 25 procent av studenterna väljer komvux (se figur 4). Vid två lärosäten är det en högre andel, 26–50 procent, av studenterna som väljer att göra sin VFU inom komvux. Inget lärosäte svarar att fler än hälften av studenterna väljer komvux för sin VFU.

Ibland genomför studenterna VFU:n inom ramen för sin anställning. Det påverkar förstås var VFU:n genomförs. Två lärosäten skriver att en majoritet, eller många, av deras yrkeslärarstudenter genomför sin VFU i egen tjänst. Ett av de två lärosätena konstaterar också att den gruppen ökat över tid. Ytterligare ett lärosäte gör en liknande iakttagelse: Andelen studenter som arbetar inom komvux eller gör sin VFU inom komvux har ökat markant de senaste tre åren.

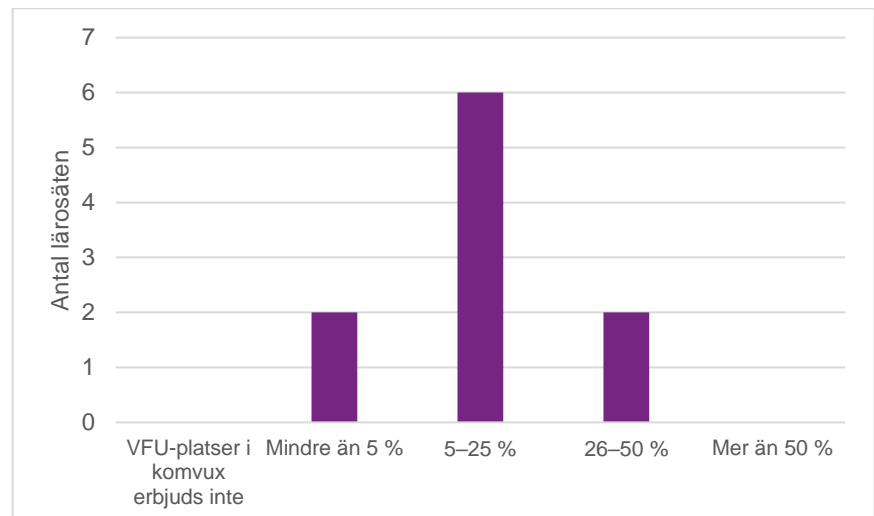
Ett lärosäte skriver i sitt svar att alla studenter som har yrkesämnen som ges på komvux kan önska att göra större delen av sin VFU på komvux,

men examensmålet om samverkan med vårdnadshavare hindrar studenterna från att göra all sin VFU inom vuxenutbildningen.

De studenter som inte gör sin VFU inom komvux kan enligt lärosätena få kunskap om yrkeslärarens arbete inom komvux på annat sätt. Två lärosäten tar upp seminarier och grupparbeten som exempel på tillfällen när studenter utbyter erfarenheter från VFU:n, eller sitt arbete, i olika skolor och skolformer som även omfattar komvux. Ett av lärosätena skriver att seminarierna bidrar till varje enskild students kunskapsutveckling om yrkeslärarens roll i både gymnasieskolan och komvux.

Flera lärosäten tar också upp VFU-kurserna i sina svar på vår fråga om utbildningen innehåller moment om hur man planerar och lägger upp undervisning på distans. Läs mer om detta under nästa rubrik.

Figur 3. Lärosätenas svar på frågan: Ungefär hur stor andel av studenterna brukar välja att göra sin VFU inom komvux?

Egna distansstudier ger digital kompetens

Inslaget av distansundervisning har, även före coronapandemin, varit relativt omfattande inom den kommunala vuxenutbildningen. Enligt Skolverket läste 30 procent av alla kursdeltagare på gymnasial nivå på distans 2019. I enkäten ställdes därför en fråga om det i yrkeslärarutbildningen ingår moment om hur man planerar och lägger upp undervisning på distans.

Med något undantag svarar lärosätena att det ingår moment som handlar om att planera och lägga upp distansundervisning inom ramen för utbildningen. Endast ett lärosäte svarar att det inte ingick någon sådan undervisning.

På en följdfråga med möjlighet att ge kommentarer menar några lärosäten att eftersom studierna på yrkeslärarprogrammet bedrivs på

distans, blir studenterna vana att hantera digitala verktyg. På så sätt sker ett indirekt lärande om distans- och fjärrundervisning.

Flera lärosäten hänvisar i sina kommentarer till den verksamhetsförlagda utbildningen. Det är där studenterna lär sig hantera en digital läromiljö som är en förutsättning för att bedriva undervisning på distans. Ett lärosäte påpekar i detta sammanhang att digitala lärplattformar används både på gymnasieskolan och inom vuxenutbildningen och att studenterna därmed får en naturlig övning i att använda digitala verktyg under sin VFU. Men det kan också handla om att studenterna i samband med olika VFU-kurser deltar i seminarier där området digitalisering och digitala verktyg diskuteras, och där det sker ett erfarenhetsutbyte mellan studenterna.

Flera lärosäten nämner i sina kommentarer arbetet generellt med sådant på utbildningen som rör digitalisering. Det kan exempelvis handla om att ge träning i att kunna hantera tekniken i sig, som digitala läromedel och olika lärplattformar, men också att diskutera och problematisera hur digitalisering och teknikutveckling förändrar villkoren för yrkeskunnandet. Några lärosäten nämner uttryckligen att coronapandemin har påskyndat arbetet med att använda digitala verktyg. Det kan gälla såväl i utbildningen i sig på yrkeslärarprogrammet, som att undervisningen inom gymnasieskolan och vuxenutbildningen till stora delar har bedrivits på distans under pandemin.

Ett lärosäte gör i sina kommentarer en distinktion mellan distansundervisning och digitalisering, och menar att det är svårt att bedriva distansutbildning i yrkesämnen på gymnasieskolan och i komvux. Däremot, påpekar man, ingår undervisning i digitala verktyg, digitala medier och digitala läromedel samt användningen av dessa verktyg och hjälpmedel i utbildningen. På så sätt ska studenterna stödjas i att lära sig planering och att bli professionella oavsett skol- eller arbetsform.

Hälften av lärosätena har flera lärare med egen komvuxerfarenhet

Det är rimligtvis lättare att både ha ett intresse för, och inkludera ett innehåll kopplat till vuxnas lärande om det finns lärare på lärarutbildningen (lärarutbildare) som har egen erfarenhet av att ha verkat inom vuxenutbildningen. Av den anledningen ombads lärosätena i enkäten besvara en fråga om i vilken mån lärarna på yrkeslärarprogrammet har egen erfarenhet av vuxenutbildningen.

Nästan alla lärosäten med yrkeslärarutbildning uppger att det finns lärare som har egen erfarenhet från komvux. Vid hälften av lärosätena uppges att flera lärare har egen erfarenhet av arbete inom komvux. Vid fyra lärosäten har någon enstaka lärare sådan erfarenhet. Endast ett lärosäte

uppger att, efter vad som är känt, har ingen lärare egen erfarenhet från komvux.

Ett annat sätt som lärarutbildarna kan inhämta kunskap om komvux på är via forskningen. Ett lärosäte skriver att avdelningen bedriver forskning inom vuxnas lärande och komvux och att lärarna vid yrkeslärarprogrammet deltar i de seminarier som anordnas regelbundet om aktuella frågeställningar. Lärosätet menar att i och med detta är lärarna ganska väl insatta i området vuxnas lärande och komvux.

För litet utrymme för vuxnas lärande i utbildningen

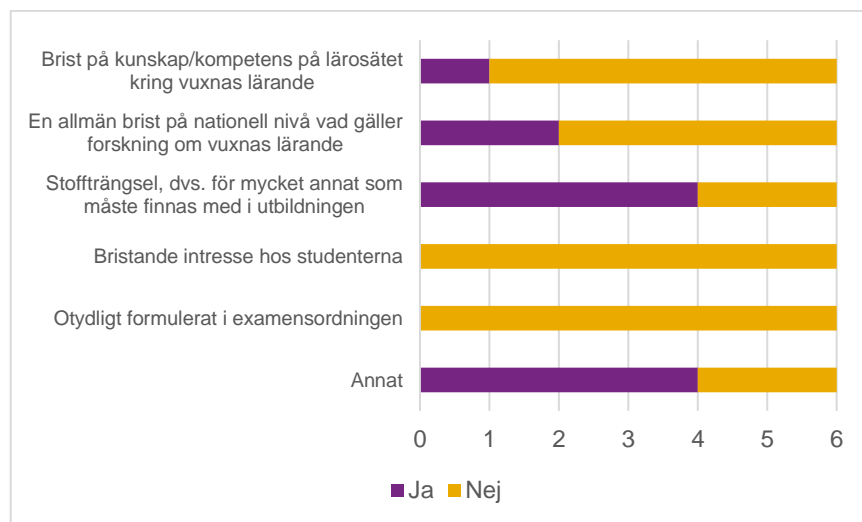
Förutom det rent faktiska innehållet som rör vuxnas lärande inom yrkeslärarutbildningarna i dag är det också intressant att få en inblick i hur lärosätena ställer sig till detta område. Är lärosätena nöjda med hur det ser ut, eller anser de att det finns utrymme för förbättringar? För att belysa detta ställdes i enkäten också en fråga om lärosätena, utifrån målen i examensordningen, anser att utbildning om vuxnas lärande har ett för litet, lagom eller för stort utrymme i yrkeslärarutbildningen vid lärosätet.

Generellt sett tycks en vanlig ståndpunkt vara att vuxnas lärare har ett för litet utrymme i dagens utbildning. Över hälften av lärosätena svarar att utbildning om vuxnas lärande och för arbete inom komvux har ett för litet utrymme i utbildningen vid det egna lärosätet. Övriga svarar att området har ett lagom utrymme. Inget lärosäte svarar att det har ett för stort utrymme.

De sex lärosäten som svarade ”för litet utrymme” fick en följdfråga: *Vad är skälen till att vuxnas lärande och komvux i dag har för litet utrymme inom ämneslärarutbildningen vid ert lärosäte?* Det fanns fem fasta svarsalternativ och med möjlighet att även ge ytterligare skäl. Flera svar var möjliga.

Det vanligaste svaret är ”stofffrängsel” (angett av fyra av sex lärosäten). Ingen svarade bristande intresse från studenterna eller att examensordningen är otydligt formulerad, se figur 3.

Figur 4. Uppgivna skäl till varför vuxnas lärande har för litet utrymme på utbildningen bland de sex lärosäten med yrkeslärarprogram som anser att utrymmet är för litet.

Andra skäl som lärosätena anger för att området har för litet utrymme är:

- [Lärosätet] har inte hängtt med i utvecklingen (eftersom allt fler numera arbetar eller gör VFU på komvux).
- Det är svårt att få in allt på ett bra sätt i utbildningen.
- Det har varit svårt att hitta lämplig litteratur på lagom nivå och i tillräckligt begränsad omfattning.
- Vuxnas lärande finns implicit med i t.ex. examens- och kursmål samt föreläsningar om sådant som validering, folkbildningens roll och erfarenhetens betydelse för yrkeskunnande.

I båda svaren om att innehållet implicit ingår i yrkeslärarutbildningen säger lärosätena också att de behöver bli mer explicita. För det ena lärosätet blev behovet tydligt vid en kursplaneöversyn. Det andra lärosätet skriver:

”Vuxnas lärande finns egentligen med i delar av hela utbildningen men ofta endast implicit. Det kan till exempel handla om att studenten deltar i en föreläsning om ... [fem exempel ges]. Vi behöver förtydliga och bli mer explicita vilken roll sådant spelar för vuxnas lärande samt på vilket sätt vuxnas lärande kan skiljas från barns och ungas.”

Lärosätenas förslag på hur studenterna kan förberedas för komvux

Eftersom UKÄ:s uppdrag även ska bidra till lärosätenas kvalitetsutvecklingsarbete, uppmanades lärosätena att komma med egna inspel om hur yrkeslärarutbildningarna kan förbereda studenterna för arbete inom vuxenutbildningen. Samtliga tio lärosäten med yrkeslärarutbildning har bidragit med kommentarer. Vissa av

kommentarerna handlar om vad som kan göras inom befintlig programstruktur, medan andra fokuserar på sådant som ligger utanför den ordinarie utbildningen. Nedan återges i punktform en del av det lärosätena har angett i sina kommentarer.

Inom den ordinarie programstrukturen

Lärosäten vill

- bli bättre på att använda studenternas erfarenheter från VFU:n för att synliggöra olika perspektiv
- erbjuda bättre information till studenterna att de kan göra sin VFU i komvux
- ge en tydlig historisk genomgång av vuxnas lärande
- utvidga inslagen om distansundervisning
- utveckla språkutvecklande arbetssätt
- skapa utbildningsheterogena basgrupper i kurser där det är relevant och möjligt.

Utanför den ordinarie programstrukturen/organisationen

Lärosäten vill

- ha mer forskning om vuxnas lärande, riktad forskning som finansieras av högre instans
- ha erfarenhetsutbyte/hålla i fortbildning inom det nätverk som finns bland de lärosäten som ger yrkesutbildning
- ta del av konferenser och workshoppar som specifikt tar upp vuxnas lärande
- ha mer satsningar på fortbildning
- se till att det finns extern representation i programråd från komvuxutbildningen som kan bidra i kvalitetsutvecklingsarbetet.

Fokusgruppsintervjuer med yrkeslärarstudenter

För att spegla lärosätenas enkätsvar har vi genomfört en fokusgruppsintervju om vuxnas lärande med yrkeslärarstudenter. I nedanstående avsnitt redovisas en sammanställning av det som framkom vid den fokusgruppsdiskussion om vuxnas lärande som genomfördes med fyra yrkeslärarstudenter. Studenterna, samtliga kvinnor, kom från olika lärosäten och var i slutskedet av sin utbildning.

Litet utrymme för vuxnas lärande på utbildningen

Respondenterna gav en tämligen samstämmig bild av att vuxenutbildningen och vuxnas lärande har haft ett väldigt litet utrymme i undervisningen under deras tid på yrkeslärarprogrammet. Läroplaner som rör vuxenutbildningen hade exempelvis inte tagits upp och vuxenperspektivet fanns heller inte representerat i någon större

utsträckning i uppgifter och på föreläsningar. Respondenterna såg ett behov av fler nedslag i vuxenutbildningen under lärarutbildningen, så att fler studenter får en förståelse för arbetet som yrkeslärare inom komvux.

Den gemensamma ståndpunkten var att utbildningen på programmet i väldigt hög grad har varit anpassad efter ungdomsgymnasieskolan. Detta gör att det under utbildningen inte kommer fram hur annorlunda det är att undervisa inom vuxenutbildningen. De menar vidare att lärarutbildarna inte har klart för sig hur stor skolformen ”vux” är, eller hur det ser ut i dagens vuxenutbildning.

En av respondenterna menade att hon själv hade fått ”vara på dem” om att inkludera även vuxenutbildningen. En annan respondent exemplifierade skevheten mellan ungdomsgymnasieskolan och vuxenutbildningen med att det krävdes av henne att hon skulle göra en del av sin VFU på ungdomsgymnasieskolan. Det motsatta krävdes dock inte av dem som var inriktade på arbete i ungdomsgymnasieskolan.

Samtidigt som respondenterna gav uttryck för stora brister i vuxnas lärande på utbildningen, menade de ändå att en viss förbättring hade skett på senare tid med en ökad medvetenhet om vuxnas lärande. På ett lärosäte skulle det t.ex. inom kort hållas en föreläsning om vuxnas lärande, och det hade även lagts till litteratur på detta tema i utbildningen.

Vad gäller utbildning i att genomföra undervisning på distans säger de intervjuade studenterna att de har lärt sig hantera digitala verktyg av att själva vara studenter och genom att testa sig fram på egen hand. Någon mer systematisk undervisning som innehållit pedagogiska aspekter av distansundervisning har däremot inte förekommit.

Brist på återkoppling med vuxenperspektiv

Respondenterna menar också att de själva, som ”vuxenutbildningsstudenter” på yrkeslärarprogrammet, ofta har fått jobba på egen hand med otillräckligt stöd under utbildningstiden. Anledningen är, som de ser det, att lärarna har saknat tillräcklig kompetens om vuxenutbildning. Denna brist har bland annat medfört en brist på återkoppling på hur ett vuxenperspektiv ska kunna appliceras på övningsuppgifter etc. Lärarutbildarna har kommenterat inlämningsuppgifter med ”intressant”, men inte gett mer specifik återkoppling, och respondenterna saknar följdfrågor på sina svar och diskussionsinlägg. En av respondenterna beskrev det som att hon som student med egen erfarenhet av arbete inom vuxenutbildningen blir den som får tillföra högskolan kompetensen. Respondenterna har också upplevt att det bland lärarutbildarna har funnits ett visst ointresse för vuxenutbildningen.

En fråga som också togs upp i diskussionen handlade om vuxenutbildningens status. Uppfattningen var här att vuxenutbildningen,

och att vara lärare i vuxenutbildningen, har en lägre status jämfört med ungdomsgymnasieskolan. En av respondenterna uttryckte att attityden hos vissa kan vara att ”vuxlärare, där hamnar man när man inte klarar det vanliga lärarjobbet”.

VFU inom komvux fungerar bra

Tre av respondenterna hade hittills gjort sin VFU inom vuxenutbildningen och en respondent hade gjort sin VFU på gymnasieskolan. De som gjorde VFU:n inom vuxenutbildningen gjorde den inom ramen för sin anställning inom vuxenutbildningen. Samtliga respondenter tyckte att det fanns möjligheter att göra VFU inom vuxenutbildningen för den student som så önskade.

För de tre studenter som gjort sin VFU inom vuxenutbildningen verkade den allmänna uppfattningen vara att det fungerat väl.Handledaren är viktig och kan tjäna som förebild. Respondenterna gav exempel på hur lärosätena följt upp hur VFU:n fungerade, men inte alla hade haft någon typ av besök från lärosätet under VFU:n. Efteråt hade de inte haft något seminarium som specifikt behandlade VFU:n.

Stor skillnad mellan gymnasieskolan och komvux

En fråga som togs upp i fokusgruppsdiskussionen var om det verkligen behövs ett särskilt fokus på vuxnas lärande och vuxenutbildning på lärarutbildningen, och vad som i så fall motiverar detta.

Respondenternas uppfattning i denna fråga är tydlig: Det är en mycket stor skillnad mellan ungdomsgymnasieskolan och vuxenutbildningen. En av de studenter som inte själv arbetat inom vuxenutbildningen innan hon påbörjade lärarstudierna säger att hon blev överraskad över hur annorlunda det var på komvux, att så mycket görs via datorn och inte i klassrum.

Den stora flexibiliteten inom vuxenutbildningen är en sak som nämns i detta sammanhang, vilket t.ex. innebär att det ständigt är ett in- och utflöde av elever i klassen. Men man menar även att det kan vara en större utmaning med vuxenutbildningen. Som lärare i vuxenutbildningen måste man hantera olika slags människor med varierande bakgrund och med ibland, negativa erfarenheter från sin tidigare skoltid och utbildning. Det kan krävas mer av läraren att motivera en elev. Respondenterna menade att du behöver en ”stor verktyglåda” som lärare inom komvux. De återkom till att specialpedagogik är användbart även i komvux, att vuxenperspektivet inte fanns med i litteratur eller i föreläsningarna som ingår i utbildningen.

Vuxenutbildningen behöver lyftas

Den samstämmiga uppfattningen bland respondenterna var att det är en stor lucka när det kommer till vuxnas lärande och vuxenutbildningen, men som skulle kunna motverkas på många sätt. Det kan exempelvis handla om att ta in föreläsare som själva har erfarenhet från komvux och därmed få till en starkare professionsanknytning.

Det kan också handla om att på olika sätt lyfta fram och reflektera över skillnader mellan vuxenutbildningen å ena sidan och grund- och gymnasieskolan å den andra. Exempelvis att ha en systematisk genomgång av läroplanerna för grundskola, gymnasieskola och vuxenutbildning och reflektera kring skillnader och likheter dem emellan. Man kan också ha en diskussion om ”Vilka möter jag på vuxenutbildningen? Vilka möter jag inom gymnasieskolan?” för att förbereda för yrket och yrkesrollen.

I fråga om VFU:n kan det handla om att anpassa inlämningsuppgifterna utifrån vuxenutbildningens särskilda förutsättningar och göra det möjligt för fler att göra VFU inom komvux. Ett annat förslag var att det i utbildningen borde lyftas in hur man som lärare tar tillvara vuxnas tidigare erfarenheter i sin undervisning.

Några av respondenterna funderade på om det kanske skulle behövas mer radikala åtgärder än att ”bara ta in ett extra kapitel i en bok” i utbildningen. En fundering var att ha en gemensam basutbildning, som skulle efterföljas av olika inriktningar där den ena skulle kunna leda vidare mot vuxenutbildningen och den andra mot ungdomsgymnasieskolan.

En annan fundering handlade om yrkeslärarutbildningens längd. Några respondenter menade att utbildningen redan nu är oerhört intensiv. Om den ökades till 120 högskolepoäng skulle det finnas utrymme t.ex. för mer specialpedagogik och mer om vuxnas lärande.

Ämneslärarutbildningen

Enstaka lärosäten har lokala mål

Även för ämneslärarutbildningen finns i bilaga 2 i högskoleförordningen ett mål som gäller vuxnas lärande, men som är ganska övergripande formulerat. Eftersom det finns möjlighet för lärosätena att besluta om lokala mål, ställdes därför en fråga i enkäten om lärosätena har formulerat egna lokala mål kopplade till vuxnas lärande.

Kartläggningen visar att en klar majoritet av lärosätena med ämneslärarutbildning inte har några lokala mål kopplade till vuxnas lärande.

Av 27 lärosäten svarade 2 att de har lokala mål. Det ena lärosätet uppgav att de har mål som hanterar teorier om barns, ungdomars och vuxnas utveckling. Det andra lärosätet kommenterade sitt jakande svar på frågan om lokala mål om vuxnas lärande med att de inte skiljer på lärandet baserat på ålder.

”Vi har mål som handlar om lärande. I vår lärarutbildningsdidaktik har vi valt att inte skilja på exempelvis gymnasieungdomars lärande och något äldre personers lärande, även om vi är medvetna om att sådana perspektiv också kan förekomma.”

Knappt hälften av lärosätena saknar moment om vuxnas lärande inom den utbildningsvetenskapliga kärnan

Liksom till lärosätena med yrkeslärarutbildningar har vi ställt en fråga till ämneslärarutbildningarna om det ingår moment som behandlar vuxnas lärande inom den utbildningsvetenskapliga kärnan (UVK). Vi har också brett de lärosätena som svarat att det ingår att ge en beskrivning av momenten.

Lite mer än hälften av lärosätena (15 av 27) uppger att det ingår moment om vuxnas lärande i den utbildningsvetenskapliga kärnan medan knappt hälften (12 stycken) svarar att det inte ingår. De lärosäten som svarade ja på frågan har ombetts beskriva momenten och ange exempelvis kursmål och examinationsuppgifter. De lärosäten som svarade att det inte ingår har ombetts ange orsaker till det.

Med undantag för ett lärosäte har samtliga lärosäten som uppgett att det ingår vuxnas lärande i moment i den utbildningsvetenskapliga kärnan beskrivit detta innehåll. Svaren varierar i både omfattning och i vad som tas upp. Generellt handlar det oftast om kursmål, lärandemål, olika slag av examinationsuppgifter eller under diskussionsseminarier. Ett lärosäte anger bland annat exempelvis följande:

”I flertalet UVK-kurser (6 av 8) är vuxnas lärande en del av flera andra perspektiv i kursen. Här finns också möjlighet för studenterna att i olika utsträckning fördjupa sig mot vuxnas lärande, t.ex. i val av läroplaner, perspektiv på lärande eller i examinationsuppgifter där vuxnas lärande är en möjlig inriktning.”

På liknande sätt som i yrkeslärarenkäten påpekar dock några lärosäten som svarat att det ingår att vuxnas lärande inte alltid hanteras explicit, utan att det ingår implicit i flera olika moment. Vissa lärosäten menar att valet av var studenten gör sin verksamhetsförlagda utbildning påverkar hur mycket kunskap studenten får om vuxnas lärande.

Bland de tolv lärosäten som svarat att det inte ingår moment om vuxnas lärande i den utbildningsvetenskapliga kärnan finns ett lärosäte som anger att högskolans inriktning inte finns som ämne inom komvux. Bland övrig elva lärosäten varierar svaren men flera tycks mena att vuxnas lärande täcks in, även om vuxnas lärande inte explicit finns med. Några lärosäten har som orsak angett att det inte finns så stora skillnader mellan ungdomars och vuxnas lärande. Detta illustreras exempelvis i följande kommentarer som lärosätena gjort:

”Ur ett lärandeperspektiv finns inte stora skillnader mellan gymnasieelever och vuxna.”

”Ämneslärarprogrammets fokus mot gymnasieskolan dominerar utbildningen, samtidigt är kunskapen definitivt applicerbar på lärande i en vidare mening.”

Hälften har kurslitteratur och styrdokument om vuxna inom den utbildningsvetenskapliga kärnan

Det ställdes också en fråga om kurslitteratur eller styrdokument som behandlar vuxnas lärande ingår inom den utbildningsvetenskapliga kärnan (UVK). De som svarade ja ombads uppge referenser.

Av 27 lärosäten svarade 9 att det inom den utbildningsvetenskapliga kärnan ingår både kurslitteratur och styrdokument som behandlar vuxnas lärande. Ytterligare 8 lärosäten svarar att det ingår i kurslitteraturen, men inte styrdokumentet eller tvärtom.

Som exempel på innehåll som innefattar vuxnas lärande tas bland annat lärandemål, kurslitteratur och läroplan för vuxenutbildningen upp. I vissa fall syns inte vuxnas lärande explicit i styrdokument och kurslitteratur, men lärosätena menar att det ändå ingår i kursmomenten.

”I ämnesdidaktiken för engelska tar vi upp skillnader och likheter i hur yngre och äldre elever lär sig språk. Vi tar inte upp vuxenutbildning specifikt, däremot hur en individanpassad språkundervisning kan se ut.”

Flera lärosäten påpekar att de har genomgång av läroplan för vuxenutbildningen eller Skolverkets allmänna råd, och därmed behandlar vuxnas lärande.

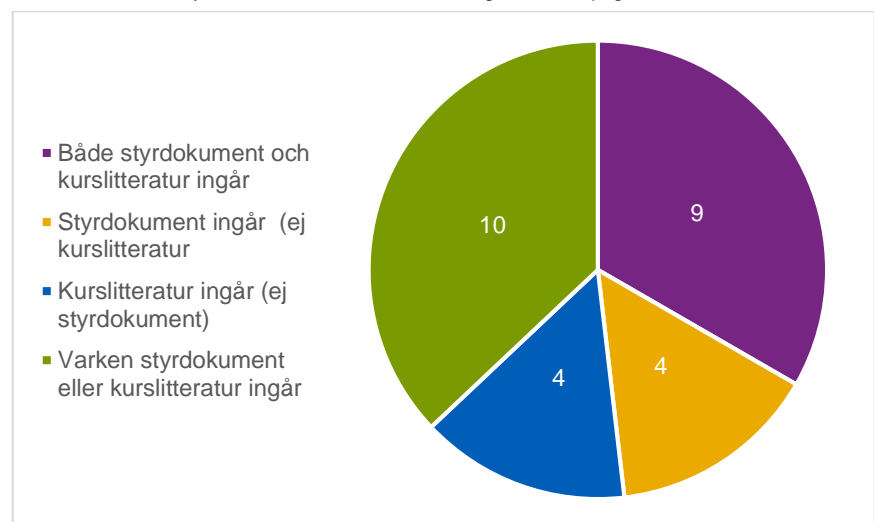
Totalt 10 av 27 lärosäten uppger att det varken ingår kurslitteratur eller styrdokument om vuxnas lärande i den utbildningsvetenskapliga kärnan, vilket motsvarar drygt en tredjedel av landets ämneslärarutbildningar. Ett lärosäte nämner att de kommer göra en översyn av kurslitteraturen och styrdokument under 2021 och därefter föra in vuxnas lärande.

Anledningarna till att det inte ingår varierar, men flera lärosäten har angett att ”stoffträngseln” bidrar till att lärosätena måste prioritera

mellan målen. Ett lärosäte menar att skillnaderna inte är så stora mellan vuxna och ungdomar, och att kurserna vid lärosätena har en generell hållning till lärande utifrån ett ämnesdidaktiskt förhållningssätt. Ett lärosäte menar man inte heller gjort några anpassningar för att inkludera ett utbildningsinnehåll som avser yngre åldrar, något som också skulle kunna motiveras:

”Som ämneslärare med inriktning mot 7–9 blir man också behörig att undervisa i åk 4–6. Man skulle enkelt kunna hävda att lärandet på högstadiet skiljer sig väsentligt från det i åk 4. Vi har inte heller här gjort några anpassningar.”

Figur 5. Antal lärosäten med ämneslärarprogram som uppger att vuxnas lärande ingår i kurslitteratur och styrdokument inom den utbildningsvetenskapliga kärnan.

Moment om vuxnas lärande vanligast i språkämnen

I ämneslärarutbildningen ingår även ämnesstudier och ämnesdidaktik, och i detta avsnitt redovisas i vilken utsträckning lärosätena uppger att det finns moment om vuxnas lärande inom denna del av utbildningen.

Drygt hälften av lärosätena (15 av 27) uppger att det ingår moment om vuxnas lärande i ämnesstudierna eller ämnesdidaktiken, medan 12 lärosäten svarar att det inte gör det. De lärosäten som uppger att det ingår moment om vuxnas lärande fick en följdfråga där de ombads att ge en närmare beskrivning av dessa moment.

Även i svaren för denna fråga menar vissa lärosäten att vuxnas lärande finns integrerat implicit i mycket av det som görs.

I kartläggningen framkommer att det förutom stora skillnader mellan lärosätena när det gäller vuxnas lärande generellt inom ämnesstudierna och ämnesdidaktiken, tycks det även finnas skillnader inom ett och samma lärosäte beroende på ämne. Vid flera lärosäten tycks det framför

allt vara inom språkämnen som vuxnas lärande har ett större inslag om vuxnas lärande. Särskilt för ämnena engelska, svenska och svenska som andraspråk finns flera exempel på hur vuxnas lärande hanteras explicit. För svenska som andraspråk har ett lärosäte exempelvis angett fältdagar som ett moment där vuxnas lärande ingår:

”I en av kurserna i svenska som andraspråk finns möjlighet att genomföra så kallade fältdagar inom exempelvis sfi.”

Flera lärosäten har i sina kommentarer pekat på att momenten om vuxnas lärande är beroende av var studenten gör VFU eller vad studenten väljer att skriva olika hemtentamina om.

Hos hälften ingår kurslitteratur och styrdokument om vuxnas lärande i ämnesdidaktiken

Lärosätena har även fått besvara frågan om det ingår kurslitteratur och styrdokument som behandlar vuxnas lärande inom de ämnesdidaktiska studierna.

Totalt 13 lärosäten svarade att vuxnas lärande inkluderas i kurslitteratur och styrdokument inom de ämnesdidaktiska studierna, vilket motsvarar knappt hälften av alla lärosäten med ämneslärarutbildning. 12 lärosäten svarade att det inte ingår, och 2 lärosäten lämnade frågan obesvarad. De lärosäten som svarade ja på frågan har därefter ombetts att ange vad denna litteratur eller styrdokument utgörs av genom att uppge referenser.

Flera lärosäten angav att de tar upp ämnes- och kursplaner för komvux, och det är också vanligt att hänvisa till läroplanen för vuxenutbildningen. Språkämnen har specifik kurslitteratur som handlar om t.ex. språkutläring till vuxna. Detta gäller framför allt ämnet svenska som andraspråk.

De lärosäten som svarade att det inte ingår någon litteratur eller några styrdokument om vuxnas lärande inom de ämnesdidaktiska studierna fick en följdfråga om orsakerna till att det inte ingår.

Lärosätena menar att vuxnas lärande hanteras implicit i resten av utbildningen. Vissa lärosäten påpekade här att det inte finns tid att inkludera vuxnas lärande i ämneskurserna, att vuxnas lärande är bättre lämpat att hanteras i den utbildningsvetenskapliga kärnan eller att ämnet inte finns på komvux (t.ex. musikämnet).

En majoritet av lärosätena erbjuder VFU inom komvux

En majoritet av lärosätena (17 av 27) svarar att de erbjuder studenterna på ämneslärarprogrammet att genomföra den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU), hela eller delar av den, inom komvux. Vid 3

lärosäten går erbjudandet ut till alla studenter på programmet och vid 14 lärosäten erbjuds en del av studenterna VFU-placering inom komvux. Ett lärosäte skriver att vuxenutbildningen är en del av VFU-organisationen, och att de har avtal med den skola som bedriver vuxenutbildning på orten. Skolan har dock på senare tid inte kunnat ta emot studenter för VFU i samma omfattning som tidigare.

Vid 10 av 27 lärosäten får studenterna inte något erbjudande om VFU inom komvux. Vid en av de konstnärliga högskolor som inte erbjuder VFU inom komvux erbjuds de studenter som läser till ämneslärare mot gymnasieskolan att genomföra en del av VFU:n i en pedagogisk verksamhet utanför grund- och gymnasieskolan. Genom det har studenter mött vuxnas lärande t.ex. under VFU på en folkhögskola eller på ett museum.

Lärosätena ger flera skäl till varför studenterna inte erbjuds VFU inom komvux, bland annat följande:

- Ingen komvuxskola ingår i lärosätets VFU-organisation. Ingen komvuxverksamhet är övningsskola, eftersom komvux inte ger samma förutsättningar för ämnesundervisning som skolan och gymnasieskolan, t.ex. för mentorskap och klassrum med 32 elever.
- Ett kursupplägg med flexibel studiegång och individuell handledning är vanligt inom komvux, och lämpar sig inte för den som ska lära sig att bland annat leda grupper.
- Lärosätets ämne eller ämnen ingår inte, eller har ett litet utrymme, i komvux.
- Redan utan komvux som ett VFU-alternativ är utrymmet för litet för att erbjuda studenterna den mångfald av skolor och elevgrupper som de senare kan möta i skolan och gymnasieskolan.
- Om en student önskar göra sin VFU inom komvux, försöker lärosätet ordna det. Men studenterna är ofta besvikna, eftersom mycket av undervisningen genomförs i annan form än klassundervisning.

Få studenter gör VFU inom vuxenutbildningen

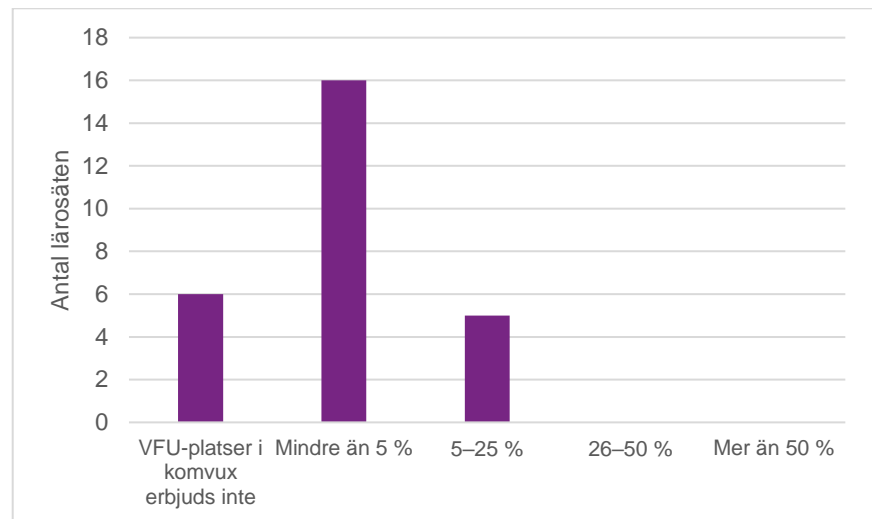
Av de 27 lärosätena uppger 21 att de har studenter som brukar välja att göra sin VFU på komvux. Det är alltså fler lärosäten som har studenter som gör VFU inom komvux än de som har svarat på en fråga om de erbjuder studenterna VFU-placering inom komvux.

Det är dock inte särskilt vanligt att studenter väljer komvux för sin VFU. Inget lärosäte brukar ha mer än 25 procent av studenterna som väljer komvux. Vanligast (vid 16 av 27 lärosäten) är att mindre än 5 procent av studenterna väljer komvux för sin VFU (figur 6). Vid 5 lärosäten brukar mellan 5 procent och 25 procent av studenterna välja komvux. Två av de lärosätena hör också till dem som erbjuder alla studenter möjlighet att göra VFU inom komvux.

Tre av de sex lärosäten som svarade att de inte erbjuder VFU-platser inom komvux är konstnärliga högskolor. På en annan fråga har ytterligare fyra lärosäten kryssat i att lärosätet inte erbjuder VFU inom komvux. Dessa fyra lärosäten uppger samtliga att mindre än 5 procent av deras studenter gör sin VFU inom komvux, så det handlar om en väldigt låg andel.

De studenter som inte gör sin VFU inom komvux kan enligt svaren få kunskap om ämneslärarens arbete inom komvux på annat sätt. I ett lärosätes svar nämns att erfarenhetsutbytet efter VFU:n innebär att alla studenter får ta del av varandras erfarenheter, även de gjorda inom komvux. Vid ett annat lärosäte får studenterna som gjort VFU i naturkunskap en seminarieuppgift om att diskutera likheter, skillnader, utmaningar och möjligheter med undervisning i naturkunskap för vuxna.

Figur 6. Lärosätenas svar på frågan: Ungefär hur stor andel av studenterna brukar välja att göra sin VFU inom komvux?

Pandemin ger möjlighet till distansundervisning i VFU:n

Inslaget av distansundervisning har redan före corona-pandemin varit relativt omfattande inom komvux, och därför ställdes en fråga i enkäten om det i ämneslärarutbildningen ingår någon undervisning i att planera och bedriva undervisning på distans.

Ungefär två tredjedelar av lärosätena som har ämneslärarprogram svarade att det ingår moment om hur man planerar och lägger upp undervisning på distans medan en tredjedel svarade att det inte ingår.

På en följdfråga med möjlighet att ge kommentarer nämnde många lärosäten coronapandemin på olika sätt. Det är tydligt att pandemin inverkat både direkt och indirekt på lärandet om distansundervisning för studenterna på ämneslärarutbildningen. Flera lärosäten uppger att pandemin har medfört att studenterna i sin VFU fått prova på att

undervisa på distans. Men man nämner också att pandemin inneburit ett ökat inslag av distansundervisning på ämneslärarutbildningen och därigenom gett studenterna egna erfarenheter av distansundervisning.

Några lärosäten har i sina kommentarer uppgett att det kan skilja sig åt mellan olika ämnen i vad mån det finns ett innehåll om distansundervisning på utbildningen.

Flertalet lärosäten har lärare med erfarenhet av komvux

Hälften av lärosätena (14 av 27) svarar på frågan *I vilken utsträckning har de som undervisar på ämneslärarutbildningen vid ert lärosäte egen erfarenhet av arbete inom komvux?* att någon enstaka lärare har egen erfarenhet av arbete inom komvux. Ytterligare åtta lärosäten uppger att flera lärare på utbildningen har egen erfarenhet av att undervisa på komvux. Vid fem lärosäten har, efter vad som är känt, ingen lärare som undervisar på ämneslärarutbildningen egen erfarenhet från komvux.

Drygt hälften anser att vuxnas lärande och komvux har ett för litet utrymme i ämneslärarutbildningen

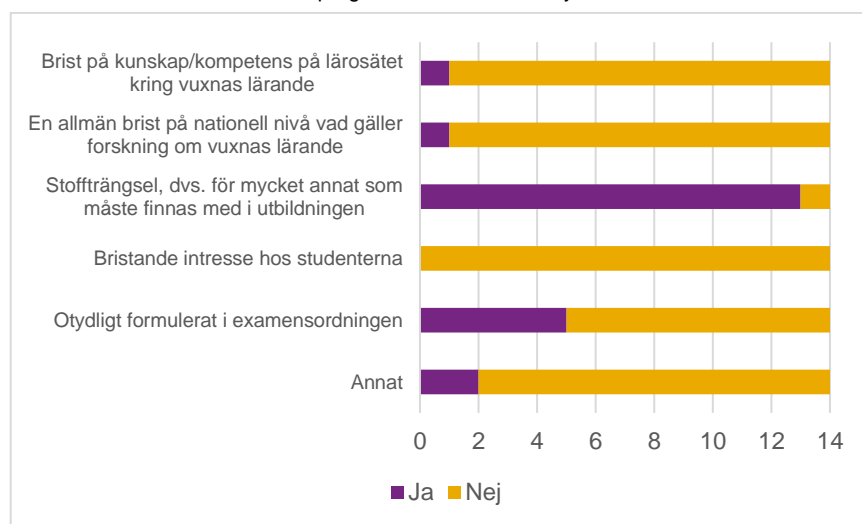
En intressant fråga att belysa är vad lärosätena själva anser om hur väl de inkluderar ett innehåll om vuxnas lärande utifrån målen i examensordningen. Lärosäten fick således besvara en fråga om de, utifrån målen i examensordningen, anser att vuxnas lärande har ett för litet, lagom eller för stort utrymme i utbildningen till ämneslärare vid deras lärosäte.

Något fler än hälften (14 av 27) av lärosätena svarade att utrymmet om vuxnas lärande är för litet. Något färre, 11 lärosäten, svarade att området har ett ”lagom utrymme”. 2 lärosäten hade ingen uppfattning eller visste inte. Inget lärosäte svarade att utbildning om vuxnas lärande och för arbete inom komvux har ett för stort utrymme.

De 14 lärosäten som svarade ”för litet utrymme” fick en följdfråga: *Vad är skälen till att vuxnas lärande och komvux i dag har för litet utrymme inom ämneslärarutbildningen vid ert lärosäte?* Det fanns fem fasta svarsalternativ och ett alternativ för öppna svar. Flera svar var möjliga.

Alla utom ett lärosäte angav ”stoffträngsel” som ett skäl till att vuxnas lärande och komvux har ett för litet utrymme i ämneslärarutbildningen vid det egna lärosätet (figur 7). Det näst vanligaste svaret är ”Otydligt formulerat i examensordningen” (fem svar). Ett lärosäte angav svarsalternativet ”Brist på kunskap/kompetens om vuxnas lärande vid det egna lärosätet”. Ett annat lärosäte svarade att det finns en allmän brist på forskning om vuxnas lärande på nationell nivå. Inget lärosäte har valt svarsalternativet ”Bristande intresse från studenterna”.

Figur 7. Uppgivna skäl till varför vuxnas lärande har för litet utrymme på utbildningen bland de 14 lärosäten med ämneslärarprogram som anser att utrymmet är för litet.

Två lärosäten har även angett andra skäl än de fem fasta svarsalternativen. De skriver:

- Där det förekommer undervisning om vuxnas lärande och komvux beror det ofta på att kursansvariga eller examinator har egen erfarenhet av vuxenutbildning.
- Området vuxnas lärande har inte samma position som ungdomars lärande inom lärarutbildning.
- Med tanke på att det i dag är ganska stora skillnader mellan mer traditionell gymnasieundervisning och vuxenutbildning kanske de två också ska vara åtskilda.
- Det är alltför många examensmål, varav en del överlappar varandra.

Flera lärosäten har tagit chansen att använda kommentarsfältet för att fördjupa sina svar på den övergripande frågan om utrymmet för utbildning om vuxnas lärande och för arbete inom komvux i ämneslärarutbildningen. Där framkommer bland annat följande:

- Antalet VFU-platser inom komvux är begränsat.
- Under pandemi har det varit svårare att placera studenter på VFU inom vuxenutbildning, eftersom skolorna har övergått helt till distansundervisning.
- Det finns en viss osäkerhet om dagens vuxenutbildning kan erbjuda VFU-platser med samma höga kvalitet som på de högstadie- och gymnasieskolor som lärosätet samverkar med.
- De som undervisar mest inom ämneslärarprogrammet har inte så mycket erfarenhet av undervisning inom komvux, och tenderar därför att förbise utbildningsformen.
- Lärosätet kan vara tydligare när man talar om vuxnas lärande.
- Det är redan stor stoffträngseln i ämneslärarutbildningen, och det finns en risk för ökad splittring och ytlighet om fokus läggs utanför det mer allmängiltiga.

- Det är svårare att utvärdera om studenten som gör sin VFU inom komvux har uppnått vissa lärandemål, om t.ex. social interaktion, eftersom komvux i hög grad är digital och studenten inte träffar eleverna fysiskt.
- Komvux kanske har förlorat sin attraktionskraft som arbetsplats på grund av utbildningspolitiska beslut som inneburit nedskärningar och privatisering.
- De förhållandevis unga studenterna på ämneslärarprogrammet kanske saknar egen erfarenhet av komvux och därför inte ser komvux som en framtida arbetsplats.

Lärosätenas förslag på hur studenterna kan förberedas för komvux

Eftersom en del av regeringsuppdraget handlar om att bidra till lärosätenas kvalitetsutvecklingsarbete gavs lärosätena möjligheten att ge sina egna synpunkter och förslag på hur ämneslärarutbildningen kan förbereda studenterna för ett arbete inom komvux. Totalt 16 lärosäten kom in med svar, medan 11 lärosäten har avstått från att ge några synpunkter eller kommentarer kring detta.

Kommentarerna har strukturerats utifrån vad som kan göras inom befintlig programstruktur, och vad som ligger utanför den ordinarie utbildningen. Nedan återges i förkortad form det lärosätena har angett i sina kommentarer.

Inom den ordinarie programstrukturen

Lärosäten vill

- ge studenterna bättre möjligheter att göra VFU inom vuxenutbildningen
- inkludera vuxenutbildningen tydligare i kursmål där det är motiverat
- uppmärksamma forskning om och metoder för undervisning av vuxna elever inom UVK och ämneskurser
- utöka kurslitteratur med styrdokument för komvux och specifika artiklar om vuxnas lärande.

Utanför den ordinarie programstrukturen/organisationen

Lärosäten vill

- öka möjligheterna till kompetensutveckling bland lärare och lärarstudenter avseende vuxnas lärande utanför programstrukturen för dem som är intresserade av vuxenutbildningen
- eventuellt ha en speciell inriktning.

Bland de lärosäten som har kommenterat finns även några som uttrycker en skepsis mot själva tanken att det skulle behövas ett speciellt fokus på vuxnas lärande i utbildningen. Detta kommer exempelvis fram i följande citat:

”Jag vet ärligt talat inte om det behövs. Är det verkligen så stor skillnad mellan en 18-åring och en 22-åring? En 18-åring är också myndig och därmed att betrakta som vuxen.”

Fokusgruppsintervjuer med ämneslärarstudenter

För att spegla lärosätenas enkätsvar har vi genomfört en fokusgruppsintervju om vuxnas lärande med ämneslärarstudenter. Studenterna, två kvinnor och en man, kom från två olika lärosäten och i nedanstående avsnitt redovisas ett sammandrag av diskussionen.

Litet innehåll om vuxnas lärande på utbildningen

Ingen av de tre respondenter från ämneslärarprogrammets senare del som deltog i fokusgruppsdiskussionen kunde påminna sig att de haft några explicita inslag om vuxnas lärande eller vuxenutbildningen under utbildningen. Varken föreläsningar eller litteratur kring vuxnas lärande hade ingått, och inte heller vuxenutbildningens läroplan hade tagits upp.

Däremot menade några respondenter att det ingick en del inslag om barn både i litteratur och kurser, något som kanske inte var riktigt relevant på ämneslärarprogrammet. Uppfattningen här var att en del lärarutbildare förmodligen hade mer erfarenhet från grundskolans yngre åldrar än från ungdomar, vilket spillde över på den kurslitteratur som ingick.

Vad gäller att ämneslärarutbildningen ger behörighet för att undervisa inom komvux var inte heller detta något som hade tagits upp under utbildningen. En av respondenterna berättade att vetskapen om att man även blir behörig att undervisa inom vuxenutbildningen, och flera andra skolformer än gymnasieskolan, hade kommit i samband med att en vän hade fått sin lärarlegitimation. Den andra respondenten hade fått kännedom om detta genom en kurs som låg utanför ämneslärarutbildningen. Den tredje respondenten i fokusgruppen kände över huvud taget inte till att behörigheten även innefattar komvux. Några menade att utbildningen de gick heter ”ämneslärarutbildning med inriktning mot gymnasieskolan” och att de valt den utbildningen just för att ville arbeta inom gymnasieskola, och inte inom komvux.

Inga VFU-platser i komvux

Ingen av de tre respondenterna hade gjort någon del av den verksamhetsförlagda utbildningen inom vuxenutbildningen, och hade heller inte fått något erbjudande om att göra det. Det finns inte heller möjlighet att själv välja var man vill göra VFU:n, utan man blir anvisad en plats som man får tacka ja eller nej till.

Om det ”blir lite trassligt” med VFU:n blir man ibland placerad i en lägre årskurs, på mellanstadiet, men aldrig i komvux enligt studenterna. Att göra VFU i yngre åldrar än utbildningen är inriktad på sågs som negativt. En av respondenterna uttryckte en önskan att få ett VFU-erbjudande som omfattar komvux och att få välja. Ingen av dem kände till någon på utbildningen som gjort sin VFU inom vuxenutbildningen.

På en fråga om det inför VFU:n förs någon diskussion om vad som kan vänta studenterna beroende på om det är yngre eller äldre elever som studenterna kommer att möta under sin VFU, var den samstämmiga uppfattningen att de inte får någon sådan förberedelse. Enligt en av respondenterna ”kom en lärare och pratade lite, men mest om praktiska saker”. De har heller inte fått någon utbildning i att undervisa på distans – inte ens i det konferensprogram som används av skolorna. Examensmålet om att använda digitala verktyg i den pedagogiska verksamheten tolkade de som att kunna använda digitala resurser, inte att undervisa inom distansutbildning.

Lågt intresse för att undervisa på komvux

Med tanke på respondenternas ringa erfarenheter av vuxenutbildningen, såväl via egna studier i skolformen som via ämneslärarutbildningen, ställdes en fråga om de tyckte att det var befogat med ett särskilt fokus på vuxnas lärande under utbildningen till ämneslärare.

Respondenterna hade här lite delade uppfattningar kopplade till de egna preferenserna. En respondent tyckte det var befogat och skulle själv kunna tänka sig att arbeta inom vuxenutbildningen. En annan respondent tyckte att det borde vara en egen inriktning. Hon var helt säker på att hon inte ville arbeta inom vuxenutbildningen och ville då inte påtvingas för mycket kopplat till den skolformen. Den tredje respondenten tyckte visserligen att det borde finnas, eftersom de blir behöriga att undervisa inom komvux, men skulle inte heller uppskatta ett alltför stort inslag av vuxnas lärande och vuxenutbildningen på ämneslärarprogrammet. Inte heller denna respondent såg framför sig att arbeta inom vuxenutbildningen, men menade att man kan ändra sig senare i livet. Ett förslag som kom fram för att få in mer om vuxenutbildning i utbildningen var att ha en särskild seminariegrupp för dem som vill jobba i komvux efter examen.

Analys och förslag

Regeringen har på senare år utökat komvux uppdrag och stärkt dess koppling till livslångt lärande, personers integration i samhället och etablering på arbetsmarknaden. Fler läser numera inom komvux än inom gymnasieskolan. Såväl styrdokumentet som det dagliga arbetet i komvux ställer höga krav på elever, lärare och utbildningsanordnare. Samtidigt är rekryteringen av behöriga lärare till skolan, gymnasieskolan och komvux en utmaning som högskolan inte har kunnat möta – en allt högre andel av lärarna som arbetar inom skolväsendet²⁷ är obehöriga. Skolverket och UKÄ varnar för stor framtida lärarbrist inom de flesta lärarkategorier.

Läroutbildningen utbildar inom de fyra lärarprogrammen lärare för arbete inom hela skolväsendet. Examen från ämneslärarprogrammet (både inriktningen mot årskurs 7–9 och mot gymnasieskolan) och från yrkeslärarprogrammet ger behörighet att även arbeta inom komvux. Regeringens syfte med uppdraget till UKÄ är att få en översiktlig nationell bild av hur universitet och högskolor förbereder studenterna inom dessa två läroutbildningar för arbete inom komvux utifrån kraven i högskoleförordningen, bland annat målet om vuxnas lärande.

Därutöver ska uppdraget bidra till lärosätenas kvalitetsutvecklingsarbete. UKÄ har tagit sig an uppdraget genom att dels ställa frågor till lärosätenas läroutbildningar, dels ta del av sådana underlag som tagits fram inom andra uppdrag och av andra aktörer. De samlade underlagen har använts i analysen av resultaten och när förslagen har utarbetats. Nedanstående avsnitt inleds med en kort genomgång av UKÄ:s slutsatser av vad som kommit fram i kartläggningen och därefter följer våra förslag och rekommendationer för hur innehållet om vuxnas lärande framöver kan stärkas på landets läroutbildningar.

Förberedelse för undervisning i komvux är eftersatt

Både ämnes- och yrkeslärarexamen ger behörighet att undervisa på komvux. I det övergripande målet för respektive utbildning framgår att studenten även ska visa kunskap och förmåga för annan undervisning som examen enligt gällande föreskrifter kan ge behörighet för, vilket bland annat innefattar komvux. Det finns också i ett av examensmålen en

²⁷ Skolväsendet omfattar skolformerna förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola, sameskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna. Där ingår också fritidshem och vissa särskilda utbildningsformer (skollagen 2010:800, 1 kap. 1 §).

formulering om att studenten ska visa kännedom om vuxnas lärande. Vi har i kartläggningen bett lärosätena redogöra för om, och i vilken mån, det under utbildningens olika delar finns ett innehåll som särskilt adresserar vuxnas lärande och vuxenutbildningen som skolform.

Utifrån förutsättningen att ämnes- och yrkeslärarexamen ger behörighet att undervisa i såväl ungdomsskolan som vuxenutbildningen är vårt helhetsintryck att det vid alltför många lärosäten finns ett högst begränsat innehåll som uttryckligen rör vuxnas lärande och vuxenutbildningens särskilda förutsättningar. Utifrån detta kan man ifrågasätta om studenterna ges den kompetens som behövs för att kunna verka på ett bra sätt som lärare inom skolformen. Komvuxutredningen (2018) diskuterade konsekvenserna för lärarutbildningen och komvux av examensordningens, som de bedömde, vagt formulerade mål om vuxnas lärande. Bedömargruppen för UKÄ:s nyligen genomförda yrkeslärarutvärdering påtalade också utbildningens brister inom vuxnas lärande som ett särskilt område i sitt yttrande.

Något som blir tydligt är att lärosätena delvis gör olika bedömningar av om vuxnas lärande kan sägas ingå i utbildningen eller inte. Utifrån kommentarerna ser vi att flera lärosäten anser att vuxnas lärande finns med i utbildningen, även om det i många fall är på ett implicit sätt, eller beroende av att studenter genomför sin VFU inom komvux. Att det inte finns någon tydlig måttstock på när vuxnas lärande kan sägas ingå eller inte avspeglas också i svaren när vi ber lärosäten specificera den litteratur eller de moment som tar upp vuxnas lärande. Flera lärosäten har då refererat till litteratur eller moment av mer generell karaktär.

Resonemanget tycks således i dessa fall vara att det allmängiltiga inkluderar vuxna individers lärande, även om vuxna elever och vuxnas lärande inte specifikt pekas ut. Andra lärosäten verkar dock göra en snävare tolkning, och på dessa lärosäten har utbildningsinnehållet ett tydligt fokus specifikt på vuxnas lärande.

Vi har också utifrån kommentarerna noterat att det finns skillnader i synsätt mellan lärosätena vad gäller relevansen eller nyttan med att inkludera ett innehåll om vuxnas lärande på lärarutbildningen. Vårt intryck är att merparten av lärosätena anser att detta är befogat, medan några lärosäten uttrycker en skepsis mot att det skulle vara skillnad mellan att undervisa äldre ungdomar som går i gymnasieskolan och att undervisa vuxna i komvux.

Den övergripande bilden som framträder i kartläggningen är att vuxnas lärande är ett eftersatt område på båda läroinriktningar, men att detta blir särskilt tydligt för ämneslärarprogrammet. Det kan delvis vara ett resultat av att målet ingick i yrkeslärarutvärderingen och att lärosätena utifrån vad som kom fram där har vidtagit åtgärder för att stärka innehållet om vuxnas lärande.

På ämneslärarutbildningarna saknas det på flera lärosäten ett innehåll om vuxnas lärande inom exempelvis den utbildningsvetenskapliga kärnan. Det är också relativt vanligt att lärarkåren inom ämneslärarutbildningen saknar erfarenhet från vuxenutbildningen. Även vid yrkeslärarutbildningarna framgår det av lärosätenas svar att vuxnas lärande inte har någon framträdande roll i utbildningsinnehållet inom den utbildningsvetenskapliga kärnan på flera håll. Ser man till vad yrkeslärarutbildningarna uppger i fråga om exempelvis moment och kurslitteratur tycks det vid endast ett par, tre lärosäten finnas ett genomtänkt innehåll om vuxnas lärande.

Även när det kommer till den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU) sker den i oftast i andra skolformer än i vuxenutbildningen. Närmare hälften av ämneslärarutbildningarna erbjuder exempelvis inte studenterna att göra denna inom vuxenutbildningen, och andelen studenter som förlägger sin VFU till vuxenutbildningen är ytterst marginell. Till skillnad från ämneslärarutbildningen erbjuder samtliga lärosäten med yrkeslärarprogram visserligen studenterna VFU-platser inom vuxenutbildningen, men andelen studenter som gör sin VFU inom vuxenutbildningen är trots det oftast låg även på yrkeslärarprogrammet.

Bland både yrkeslärarprogram och ämneslärarprogram finns lärosäten som på frågan om vuxnas lärande hänvisar till att det kommer an på om man gör sin VFU inom vuxenutbildningen. Detta innebär att det som blir avgörande för om lärarstudenten kommer i kontakt med vuxnas lärande och skolformen komvux under sin studietid är beroende av var studenten gör sin VFU. Med tanke på den många gånger låga andel som gör VFU inom vuxenutbildningen riskerar en stor grupp studenter att få sin examen utan att ha fått ta del av ens ett basalt kunskapsinnehåll som rör vuxnas lärande och vuxenutbildningens särart.

Ett annat område som vi undersökt i kartläggningen, och som har bäring på vuxenutbildningen, är i vilken utsträckning studenterna får utbildning i att undervisa på distans. En stor del av undervisningen inom vuxenutbildningen sker på distans och detta var ett utmärkande drag redan före coronapandemin. Här menar flera lärosäten att eftersom högskolan själv ställt om till distansundervisning, tränas lärarstudenterna i att exempelvis hantera digitala verktyg. Få lärosäten verkar ha en genomtänkt undervisning som rör de mer pedagogiska aspekterna kopplade till distansundervisning. Detta innebär att studenterna riskerar att inte ha tillräckliga kunskaper om hur en välfungerande distansundervisning läggs upp om och när de börjar arbeta inom komvux.

Trots att vuxnas lärande och vuxenutbildningen ingår i de nuvarande examensmålen ger underlagen vi har läst en bild av att området prioriteras bort i både yrkeslärar- och ämneslärarutbildningen. Kartläggningen visar att ungefär hälften av lärosätena med ämneslärarprogram och drygt hälften med yrkeslärarprogram anser att

vuxnas lärande har ett för litet utrymme på lärarutbildningen vid det egna lärosätet. Bland de som tyckte att utrymmet är för litet uppgav nästan alla ämneslärarutbildningar och knappt hälften av yrkeslärarutbildningarna så kallad stoffträngsel som ett skäl, dvs. att examensmålen är många och att det är svårt att få plats med allt som ska ingå. Några ämneslärarutbildningar menade också att examensmålet om vuxnas lärande är otydligt formulerat. Samtidigt framkommer det i svaren att det även finns flera andra skäl till att vuxnas lärande har en undanskymd plats i utbildningen, exempelvis uttrycktes åsikten att det fram till nyligen har varit svårt att hitta adekvat kurslitteratur på området eller att det kan saknas erfarenhet av vuxenutbildningen bland lärarna.

Bilden av att vuxenutbildningen och vuxnas lärande har en undanskymd plats på lärarutbildningen framkom även i de fokusgruppsdiskussioner vi genomförde med några ämneslärar- och yrkeslärarstudenter i slutskedet av sin utbildning. Vårt intryck av dessa diskussioner ligger i linje med vad som kommit fram i lärosätets kartläggningen, det vill säga att detta är ännu tydligare på ämneslärarutbildningarna. Studenterna på yrkeslärarutbildningen var också av den uppfattningen att vuxenutbildningen har en lägre status än ungdomsgymnasiet, både bland lärarutbildarna och allmänt bland studenterna, vilket kan leda till att vuxnas lärande lättare prioriteras bort när det är mycket som ska få plats på utbildningen.

Förslag för att stärka kunskaperna om vuxnas lärande och komvux i yrkeslärar- och ämneslärarutbildningen

Vuxenutbildningen har expanderat och fått ett delvis annat uppdrag av regeringen de senaste åren jämfört med för 10–20 år sedan. Långt fler personer, med en långt mer heterogen bakgrund och större spännvidd i vilka mål de har för sina studier, studerar numera inom komvux jämfört med tidigare. Behöriga lärare med kompetens att möta och undervisa dessa olika elevgrupper blir då av största vikt.

Analysen av de underlag vi har samlat in under arbetet med regeringsuppdraget – enkätsvar från lärosätena, studenternas åsikter, bedömarens yttrande i yrkeslärarutvärderingen och tidigare utredningar och studier – ger en samlad bild av att utbildningen om vuxnas lärande och vuxenutbildningen inom yrkeslärar- och ämneslärarutbildningen har betydande brister. Detta blir särskilt allvarligt i ljuset av att studenterna automatiskt får behörighet att undervisa inom komvux när de har tagit examen.

Bilden av hur lärosätena förbereder studenterna för arbete inom komvux är tydlig och visar att det finns brister inom flera delar av utbildningen i både yrkeslärarutbildningen och ämneslärarutbildningen. Bristerna gäller såväl innehållet i den utbildningsvetenskapliga kärnan som den

verksamhetsförlagda utbildningen och de ämnesinriktade studierna. Varför det är så har vi inte ett entydigt svar på utan skälen är flera och förmodligen samverkande. Vi ser därför ett behov av initiativ och åtgärder inom flera områden och på olika nivåer.

En bred översyn av lärarutbildningen

Lärarutbildningen är den av högskolans yrkesutbildningar som har flest examensmål – 25–30 mål beroende på examen, jämfört med t.ex. läkarexamens drygt 20 examensmål, trots att den sistnämnda är en längre utbildning. I enkätsvaren anger en majoritet av lärosätena att anledningen till att vuxnas lärande och arbete inom komvux får ett för litet utrymme inom utbildningarna är stoffträngsel. Det kan ses som ett direkt eller indirekt resultat av det stora antalet mål för lärarexamina.

UKÄ har vid flera tillfällen framfört att antalet mål för lärarutbildningarna är alltför många och nyligen även att mängden mål riskerar att undergräva målens betydelse och fokus, och därmed ha en negativ effekt på utbildningens kvalitet. I vår kartläggning har vi dessutom uppmärksammats på att det finns mål i examensordningen som inte är förenliga med vuxenutbildningen. Det tydligaste exemplet är examensmålet för färdigheter och förmåga som nämner vårdnadshavaren: ”visa förmåga att observera, dokumentera och analysera elevens lärande och utveckling i förhållande till verksamhetens mål och att informera och samarbeta med elever *och deras vårdnadshavare*” (vår kursivering). Ett lärosäte menade att detta mål förhindrade studenterna från att göra hela sin VFU inom vuxenutbildningen.

UKÄ menar att det behövs ett omtag i synen på en lärares utbildning och yrkesliv. I dag ska en avslutad lärarutbildning ge läraren mycket breda kunskaper och färdigheter för att undervisa resten av sitt yrkesverksamma liv, i flera skolformer. Vi förespråkar i stället att man utreder en modell där en lärare först går en lärarutbildning som ger en bred grund för undervisning inom en eller flera skolformer, men inte nödvändigtvis innebär en ”färdigutbildning” för alla skolformer eller ämneskombinationer. Grundutbildningen kan begränsas till sådant som är nödvändigt och högst prioriterat för den första tiden som yrkesverksam. Vi menar att det borde övervägas ett system för att därefter kunna välja såväl inriktning för sitt yrkesliv som lärare, som ett system för en kontinuerlig och kompletterande fortbildning. Läraren förväntas alltså, och ska ges möjlighet, att återkommande bygga på och fördjupa sina kunskaper och sin kompetens genom hela sitt arbetsliv. Detta ligger väl i linje med regeringens satsning på ett professionsprogram i skolan och behöver integreras med bland annat det programmet. Ett sådant nytt upplägg skulle dessutom underlätta för lärare att växla mellan skolformerna, t.ex. att de första åren undervisa i sitt ämne i årskurs 7–9 och därefter byta och undervisa vuxna inom komvux. Att Skolinspektionen i sin senaste granskning av komvux

identifierade just kompetensutveckling av lärare inom komvux som en viktig fråga talar också för att riktad fort- och vidarebildning behövs under en lärares yrkesliv.

Vi förslår därför:

- En bred översyn behöver göras av lärarutbildningen i syfte att utreda möjligheterna att skapa ett system med en grundutbildning till lärare, möjliga påbyggnadsutbildningar för olika skolformer och ämneskombinationer samt fort- och vidareutbildning som blir en självklar kompletterande del av en lärares yrkesutövning. En sådan modell kräver att hänsyn tas till de krav som ställs på lärare inom ramen för skolans regelverk samt till kvaliteten på lärarutbildningarna.

Tydliggöranden och satsningar i relation till nuvarande utbildning

En bred översyn av lärarutbildningen är den viktigaste åtgärden för att lärosätena bättre ska kunna bidra till att uppfylla samhällets förväntningar om kompetensförsörjning i skolan och hög kvalitet i lärarutbildningen. En sådan översyn tar dock tid, men vi menar att det även finns sådant som kan göras i närtid, inom nuvarande regelverk. En förändring som skulle kunna göras, i väntan på att examensmålen ses över, är att omformulera målet om vuxnas lärande i examensordningen, från att ”visa kännedom om vuxnas lärande” till att ”visa sådana kunskaper om vuxnas lärande” som krävs för den behörighet som utbildning ger.

Det skulle också kunna förtydligas att även vuxna elever avses i målen för utbildningarna. Såväl yttrandet från bedömargruppen i yrkeslärarutvärderingen som det faktum att en majoritet av lärosätena har svarat att vuxnas lärande har ett för litet utrymme i både yrkeslärar- och ämneslärarutbildningen stödjer en justering av målen. Vi är dock medvetna om att en sådan ändring kan uppfattas som ett bidrag till ytterligare trängsel i lärarutbildningens innehåll. Samtidigt menar vi att våra förslag till tydliggörande inte innebär att nya förväntningar läggs in i de aktuella utbildningarna. Komvuxutredningens bedömde t.ex. att målet om vuxnas lärande är så vagt formulerat att det innebär att studenterna inte har tillräckliga kunskaper för att arbeta inom komvux, trots att de blir behöriga för det. Att komvux är en volymmässigt stor skolform och att en betydande andel av lärarna inom komvux är obehöriga talar också för att målet kan behöva justeras i väntan på en större översyn.

Vi föreslår därför:

- Examensmålen för yrkeslärar- och ämneslärarutbildningarna behöver justeras i syfte att tydliggöra att de studerande redan i dag ska förberedas för undervisning inom den kommunala vuxenutbildningen.

- Skolverket får i uppdrag och resurser för att upphandla kompletterande utbildning för lärare inom komvux.

Kartläggningens bidrag till kvalitetsutveckling

Regeringsuppdraget ska även bidra till lärosätenas kvalitetsarbete. Vi bedömer att kartläggningen i sig bidrar till kvalitetsutvecklingen, genom att lärosätena reflekterar över hur vuxnas lärande hanteras i ämneslärar- och yrkeslärarprogrammen. Därutöver bidrar vi på följande tre sätt:

- Vi har samlat in och sprider goda exempel från lärosätena.
- Vi ger rekommendationer till lärosätena om vad de bör utveckla inom ramen för den nuvarande yrkeslärar- och ämneslärarutbildningen.
- Vi sprider materialet från kartläggningen.

Rekommendationer till lärosätena

De samlade underlagen visar att det finns sådant som behöver förbättras på flertalet yrkeslärar- och ämneslärarutbildningar för att studenterna ska ha möjlighet att uppfylla de nuvarande examensmålen om vuxnas lärande och vara förberedda för ett arbete inom komvux. Delar av det vi tar upp här har också påpekats av bedömargruppen för yrkeslärarutvärderingen, föreslagits av lärosätena själva eller aktualiserats i samtalen med studenterna.

Vi rekommenderar:

- Lärosätena bör *öka alla studenters kännedom om vilka olika behörigheter de får* i och med sin examen, och ger dem förutsättningar att utifrån behörigheten förbereda sig för sitt framtida yrkesliv under utbildningen.
- Lärosätena bör *erbjuda kompetensutveckling om vuxnas lärande och arbetet som lärare inom dagens komvux för lärarutbildare*. Det skulle innebära att studenterna får bättre möjlighet att uppfylla examensordningens mål om vuxnas lärande.
- Lärosätena bör *aktivt söka fler VFU-platser inom komvux* och arbeta med kvalitetssäkring av platserna, inklusive handledarutbildning som är relevant för lärare inom komvux. Lärosätena bör även uppmuntra studenterna att göra en del av sin VFU inom komvux.
- Lärosätena bör *öka utbytet och samverkan med vuxenutbildningen* i syfte att utveckla moment i lärarutbildningen som inkluderar vuxnas lärande och aspekter på arbetet som lärare inom komvux.
- Lärosätena bör *utse personer som arbetar inom vuxenutbildningen till programråd* och andra beslutande och rådgivande organ för lärarutbildningen.

- Lärosätena bör *uppmuntra praktiska forskning och utvecklingsinsatser* som rör vuxnas lärande (t.ex. inom vuxendidaktik) och vuxenutbildning, så att denna del av undervisningen inom lärarprogrammet kan stå på en stadigare vetenskaplig grund.

Vi vill även hänvisa till de bidrag till kvalitetsutvecklingsarbetet som lärosätena lämnade i sina enkätsvar. En lista över styrdokument och kurslitteratur om vuxnas lärande och vuxenutbildningen som utbildningarna använder finns i bilaga 3. Där finns även en sammanställning av lokala mål och moment som ingår i utbildningarna.

Bilaga 1

Webbenkät om yrkeslärarutbildningen

Som en del i ett regeringsuppdrag genomför Universitetskanslersämbetet (UKÄ) nu en kartläggning av hur ämneslärar- och yrkeslärarutbildningarna vid landets universitet och högskolor förbereder studenterna för arbete inom den kommunala vuxenutbildningen (komvux). Kartläggningen ska ge en nationell bild och bidra till lärosätenas kvalitetsutvecklingsarbete. UKÄ ska redovisa uppdraget till regeringen senast den 3 maj 2021.

Observera att denna kartläggning inte ingår i de utvärderingar av lärosätenas utbildningar som UKÄ genomför. Tonvikten i redovisningen kommer att ligga på den samlade bilden av hur landets ämneslärar- och yrkeslärarutbildningar förbereder studenter för arbete i komvux.

Vi behöver ha ert svar på enkäten senast den 30 november 2020.

Stort tack för er medverkan!

Om ni har några frågor kring enkäten eller kartläggningen är ni välkomna att vända er till

Ulrika Boman, projektledare, tel. 08-563 087 45

mejl: ulrika.boman@uka.se

Instruktion

I denna enkät ställer vi frågor om, och i så fall hur, vuxnas lärande ingår i utbildningen till yrkeslärare vid ert lärosäte.

Anledningen till att vi använder oss av formuleringen vuxnas lärande är att det är det begrepp som används i examensordningen, bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100), där målen för yrkeslärarutbildningen anges. Eftersom begreppet inte definieras i högskoleförordningen lämnar vi till lärosätet att avgöra vad ni lägger i begreppet.

I det övergripande målet för yrkeslärarutbildningen står att studenten ska visa sådan kunskap och förmåga som krävs för att självständigt arbeta som yrkeslärare i den verksamhet som utbildningen avser. Studenten ska även visa kunskap och förmåga för annan undervisning för vilken examen enligt gällande föreskrifter kan ge behörighet. Undervisning inom komvux kan vara en sådan verksamhet.

Dessutom finns följande mål om vuxnas lärande under rubriken Kunskap och förståelse: att studenten ska...

- visa sådana kunskaper i didaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det eller de ämnen som utbildningen avser och för yrkesutövningen i övrigt som utbildningen avser samt visa kännedom om vuxnas lärande.

Enkäten inleds med några frågor om i vad mån vuxnas lärande ingår i yrkeslärarprogrammets två huvudområden, d.v.s. inom den utbildningsvetenskapliga kärnan, och inom den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU). Därefter följer ytterligare några frågor som rör vuxnas lärande vad gäller fortbildning, examensmål och distansundervisning.

Enkäten avslutas med några mer allmänna frågor kring vuxnas lärande på yrkeslärarutbildningen vid ert lärosäte. Sist har ni möjlighet att lämna kompletterande information och synpunkter.

För den som inte vill eller har möjlighet att besvara hela enkäten vid ett och samma tillfälle går det bra att spara enkäten för att vid ett senare tillfälle öppna den på nytt och fortsätta att fylla i frågorna där ni slutade.

Ange lärosäte

Kontaktperson på lärosätet för eventuella följdfrågor:

Ange namn, funktion, mejladress och telefonnummer.

1. När ni planerar och genomför utbildningen på yrkeslärarprogrammet:

Tas hänsyn till lärarens delvis annorlunda roll inom komvux (jämfört med gymnasieskolan) och de specifika förutsättningar som finns där med t.ex. kravet på en flexibel och individanpassad utbildning (läroplanen för vuxenutbildningen)?

Ja

Till viss del

Nej

Om ja, vänligen beskriv på vilket sätt.

2. Ingår det inom den utbildningsvetenskapliga kärnan kurslitteratur och styrdokument som behandlar vuxnas lärande?

Ja, det ingår både styrdokument och kurslitteratur.

Ja, det ingår styrdokument (men inte kurslitteratur).

Ja, det ingår kurslitteratur (men inte styrdokument).

Nej, det ingår varken styrdokument eller kurslitteratur.

Om ja: Vilken kurslitteratur och/eller styrdokument ingår? Vänligen ange referenser.

Om nej: Vad ser ni för orsaker till att det inte ingår?

3. Ingår det moment som behandlar vuxnas lärande i den utbildningsvetenskapliga kärnan på yrkeslärarutbildningen?

Ja, det ingår.

Nej, det ingår inte.

Om ja: Beskriv momentet/momenten och t.ex. kursmål och examinationsuppgifter kopplade till det.

Om nej: Vad ser ni för orsaker till att det inte ingår?

4. Erbjuder ni studenterna på yrkeslärarprogrammet att genomföra den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU), hela eller delar av den, inom komvux?

Ja, till samtliga studenter.

Ja, till en del studenter.

Nej, det gör vi inte.

Om nej: Vad ser ni för orsaker till att ni inte erbjuder VFU inom komvux?

5. Mycket av undervisningen på komvux sker i dag på distans. Ingår det i er yrkeslärarutbildning moment om hur man planerar och lägger upp undervisning på distans?

Ja, det ingår.

Nej, det ingår inte.

Eventuella kommentarer

6. Utöver målen i examensordningen som innehåller en formulering om vuxnas lärande, har ni något eller några lokala mål om vuxnas lärande?

Ja, det har vi.

Nej, det har vi inte.

Om ja: Hur formuleras detta/dessa mål?

Nu följer några mer allmänna frågor om vuxnas lärande i yrkeslärarutbildningen och studenternas förberedelse för arbete i komvux.

7. Ungefär hur stor andel av studenterna brukar välja att göra sin VFU inom komvux?

Mindre än 5 %.

Mellan 5 % och 25 %.

Mellan 26 % och 50 %.

Mer än 50 %.

Vi erbjuder inte några VFU-platser inom komvux.

8. Utifrån målen i examensordningen, anser ni att utbildning om vuxnas lärande och för arbete inom komvux har ett för litet, lagom eller för stort utrymme i yrkeslärarutbildningen vid ert lärosäte i dag?

För litet utrymme.

Lagomt utrymme.

För stort utrymme.

Vet ej/har ingen uppfattning.

Om ni har svarat för litet utrymme: Vad är skälen till att vuxnas lärande och komvux idag har för litet utrymme inom yrkeslärarutbildningen vid ert lärosäte?

Flera svar kan anges.

Brist på kunskap/kompetens på lärosätet kring vuxnas lärande.

En allmän brist på nationell nivå vad gäller forskning om vuxnas lärande.

"Stoff-trängsel", d.v.s. för mycket annat som måste finnas med i utbildningen.

Bristande intresse hos studenterna.

Otydligt formulerat i examensordningen.

Annat

Om annat, i så fall vad?

Eventuella kommentarer till svaret.

9. Erbjuder ert lärosäte fortbildningskurser om vuxnas lärande?

Ja, det gör vi.

Nej, det gör vi inte.

Om ja: Vänligen ange kursens/kursernas namn och omfattning/poäng.

10. I vilken utsträckning har de som undervisar på yrkeslärarutbildningen vid ert lärosäte egen erfarenhet av arbete inom komvux?

Flera lärare har erfarenhet av arbete inom komvux.

Någon enstaka lärare har erfarenhet av arbete inom komvux.

Ingen lärare har, vad jag/vi vet, erfarenhet av arbete inom komvux.

11. Förutom att ge en nationell bild av hur lärosätena förbereder de blivande lärarna för arbete inom den kommunala vuxenutbildningen ska UKA även bidra till lärosätenas kvalitetsutvecklingsarbete inom detta område.

Vi vill därför gärna ta del av era förslag eller synpunkter på hur yrkeslärarutbildningarna kan förbereda studenterna för arbete inom komvux.

12. Slutligen, här kan ni lämna kompletterande information, synpunkter eller dylikt.

Stort tack för er medverkan!

Bilaga 2

Webbenkät om ämneslärarutbildningen

Som en del i ett regeringsuppdrag genomför Universitetskanslersämbetet (UKÄ) nu en kartläggning av hur ämneslärar- och yrkeslärarutbildningarna vid landets universitet och högskolor förbereder studenterna för arbete inom den kommunala vuxenutbildningen (komvux). Kartläggningen ska ge en nationell bild och bidra till lärosätenas kvalitetsutvecklingsarbete. UKÄ ska redovisa uppdraget till regeringen senast den 3 maj 2021.

Observera att denna kartläggning inte ingår i de utvärderingar av lärosätenas utbildningar som UKÄ genomför. Tonvikten i redovisningen kommer att ligga på den samlade bilden av hur landets ämneslärar- och yrkeslärarutbildningar förbereder studenter för arbete i komvux.

Vi behöver ha ert svar på enkäten senast den 30 november 2020.

Stort tack för er medverkan!

Om ni har några frågor kring enkäten eller kartläggningen är ni välkomna att vända er till

Ulrika Boman, projektledare, tel. 08-563 087 45

mejl: ulrika.boman@uka.se

Instruktion

I denna enkät ställer vi frågor om, och i så fall hur, vuxnas lärande ingår i utbildningen till ämneslärare vid ert lärosäte.

Anledningen till att vi använder oss av formuleringen vuxnas lärande är att det är det begrepp som används i examensordningen, bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100), där målen för ämneslärarutbildningen anges. Eftersom begreppet inte definieras i högskoleförordningen lämnar vi till lärosätet att avgöra vad ni lägger i begreppet.

I det övergripande målet för ämneslärarutbildningen står att studenten ska visa sådan kunskap och förmåga som krävs i den verksamhet som utbildningen avser och för annan undervisning som examen ger behörighet till. Undervisning inom komvux kan vara en sådan verksamhet.

Dessutom finns följande mål om vuxnas lärande under rubriken Kunskap och förståelse: att studenten ska...

- visa sådana kunskaper i didaktik och ämnesdidaktik inklusive metodik som krävs för undervisning och lärande inom det eller de ämnen som utbildningen avser och för den verksamhet i övrigt som utbildningen avser samt visa kännedom om vuxnas lärande.

Enkäten inleds med några frågor om i vad mån vuxnas lärande ingår i ämneslärarprogrammets tre huvudområden, d.v.s. inom den utbildningsvetenskapliga kärnan, inom ämnesstudierna och de ämnesdidaktiska studierna samt inom den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU). Därefter följer ytterligare några frågor som rör vuxnas lärande vad gäller fortbildning, examensmål och distansundervisning.

Enkäten avslutas med några mer allmänna frågor kring vuxnas lärande på ämneslärarutbildningen vid ert lärosäte. Sist har ni möjlighet att lämna kompletterande information och synpunkter.

För den som inte vill eller har möjlighet att besvara hela enkäten vid ett och samma tillfälle går det bra att spara enkäten för att vid ett senare tillfälle öppna den på nytt och fortsätta att fylla i frågorna där ni slutade.

Ange lärosäte:

Kontaktperson på lärosätet för eventuella följdfrågor:

Ange namn, funktion, mejladress och telefonnummer.

1. När ni planerar och genomför utbildningen på ämneslärarprogrammet:

Tas hänsyn till lärarens delvis annorlunda roll inom komvux (jämfört med grund- och gymnasieskolan) och de specifika förutsättningar som finns där - med t. ex kravet på en flexibel och individanpassad utbildning (läroplanen för vuxenutbildningen)?

Ja

Till viss del

Nej

Om ja eller till viss del, vänligen beskriv på vilket sätt.

2. Ingår det inom den utbildningsvetenskapliga kärnan kurslitteratur och styrdokument som behandlar vuxnas lärande?

Ja, det ingår både styrdokument och kurslitteratur.

Ja, det ingår styrdokument (men inte kurslitteratur).

Ja, det ingår kurslitteratur (men inte styrdokument.)

Nej, det ingår varken styrdokument eller kurslitteratur.

Om ja: Vilken kurslitteratur och/eller styrdokument ingår? Vänligen ange referenser.

Om nej: Vad ser ni för orsaker till att det inte ingår?

3. Ingår det moment som behandlar vuxnas lärande i den utbildningsvetenskapliga kärnan på ämneslärarutbildningen?

Ja, det ingår.

Nej, det ingår inte.

Om ja: Beskriv momentet/momenten och t.ex. kursmål och examinationsuppgifter kopplade till det.

Om nej: Vad ser ni för orsaker till att det inte ingår?

4. Ingår det i något eller några av ämnesstudierna och/eller ämnesdidaktiken på ämneslärarprogrammet moment som behandlar vuxnas lärande?

Ja, det ingår.

Nej, det ingår inte.

Om ja: Beskriv momentet/momenten och t.ex. förväntade studieresultat och examinationsuppgifter kopplade till det. Är det obligatoriska eller valfria moment? Vänligen redovisa för respektive ämne.

5. Ingår det inom de ämnesdidaktiska studierna kurslitteratur och/eller styrdokument som behandlar vuxnas lärande?

Ja, det ingår.

Nej, det ingår inte.

Om ja: Vilken kurslitteratur och/eller styrdokument ingår?

Vänligen redovisa per ämne och ange referenser.

Om nej: Vad ser ni för orsaker till att det inte ingår?

6. Erbjuder ni studenterna på ämneslärarprogrammet att genomföra den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU), hela eller delar av den, inom komvux?

Ja, till samtliga studenter.

Ja, till en del studenter.

Nej, det gör vi inte.

Om nej: Vad ser ni för orsaker till att ni inte erbjuder VFU inom komvux?

7. Mycket av undervisningen på komvux sker i dag på distans. Ingår det i er ämneslärarutbildning moment om hur man planerar och lägger upp undervisning på distans?

Ja, det ingår.

Nej, det ingår inte.

Eventuella kommentarer

8. Utöver målen i examensordningen som innehåller en formulering om vuxnas lärande, har ni något eller några lokala mål om vuxnas lärande?

Ja, det har vi.

Nej, det har vi inte.

Om ja: Hur formuleras detta/dessa mål?

Nu följer några mer allmänna frågor om vuxnas lärande i ämneslärarutbildningen och studenternas förberedelse för arbete i komvux.

9. Ungefär hur stor andel av studenterna brukar välja att göra sin VFU inom komvux?

Mindre än 5 %.

Mellan 5 % och 25 %.

Mellan 26 % och 50 %.

Mer än 50 %.

Vi erbjuder inte några VFU-platser inom komvux.

10. Utifrån målen i examensordningen, anser ni att utbildning om vuxnas lärande och för arbete inom komvux har ett för litet, lagomt eller för stort utrymme i ämneslärarutbildningen vid ert lärosäte i dag?

För litet utrymme.

Lagomt utrymme.

För stort utrymme.

Vet ej/har ingen uppfattning.

Om ni har svarat för litet utrymme: Vad är skälen till att vuxnas lärande och komvux idag har för litet utrymme inom ämneslärarutbildningen vid ert lärosäte?

Flera svar kan anges.

Brist på kunskap/kompetens på lärosätet kring vuxnas lärande.

En allmän brist på nationell nivå vad gäller forskning om vuxnas lärande.

"Stoff-trängsel", d.v.s. för mycket annat som måste finnas med i utbildningen.

Bristande intresse hos studenterna.

Otydligt formulerat i examensordningen.

Annat

Om annat, i så fall vad?

Eventuella kommentarer till svaret.

11. Erbjuder ert lärosäte fortbildningskurser om vuxnas lärande?

Ja, det gör vi.

Nej, det gör vi inte.

Om ja: Vänligen ange kursens/kursernas namn och omfattning/poäng.

12. I vilken utsträckning har de som undervisar på ämneslärarutbildningen vid ert lärosäte egen erfarenhet av arbete inom komvux?

Flera lärare har erfarenhet av arbete inom komvux.

Någon enstaka lärare har erfarenhet av arbete inom komvux.

Ingen lärare har, vad jag/vi vet, erfarenhet av arbete inom komvux.

13. Förutom att ge en nationell bild av hur lärosätena förbereder de blivande lärarna för arbete inom den kommunala vuxenutbildningen ska UKA bidra till lärosätenas kvalitetsutvecklingsarbete inom detta område.

Vi vill därför gärna ta del av era förslag eller synpunkter på hur ämneslärarutbildningarna kan förbereda studenterna för arbete inom komvux.

14. Slutligen, här kan ni lämna kompletterande information, synpunkter eller dylikt.

Stort tack för er medverkan!

Bilaga 3

I sina svar på UKÄ:s enkät lämnade lärosätena uppgifter om vilka mål, moment, styrdokument och annan kurslitteratur som de använder i sin yrkeslärarutbildning och ämneslärarutbildning. Här följer en sammanställning av lärosätenas uppgifter, per lärarutbildning och som de redovisades.

Yrkeslärarutbildningen

Lokala mål
Kursmål <ol style="list-style-type: none">1. beskriva och förklara hur elevers utbildningsmöjligheter påverkas av faktorer på individ, skol- och samhällsnivå,2. identifiera olika typer av konflikter i skolan samt med stöd i forskning och i skolans styrdokument föreslå strategier för att förebygga och hantera konflikter,3. diskutera lärares uppdrag och handlingsmöjligheter utifrån ett kunskaps, makt och relationsperspektiv,4. visa kunskap om ungas och vuxnas identitetsarbete
Programmål <p>Kunskap och förståelse För yrkeslärarexamen ska studenten</p> <ul style="list-style-type: none">- Visa grundläggande kunskap om och förståelse för lärandet till ett yrke och den erfarenhetsbaserade kunskapens villkor och utveckling. <p>Färdighet och förmåga För yrkeslärarexamen ska studenten</p> <ul style="list-style-type: none">- visa grundläggande färdighet och förmåga i att gestalta sin egen erfarenhet i berättelsens form för att beskriva yrkeskunnande,- visa färdighet och förmåga i att beskriva särdragen hos sin egen praktiska kunskap i analogi till exempel från andra yrken samt förankra detta i ett yrkesdidaktiskt sammanhang.

Moment som ingår					
Föreläsningar om vuxnas lärande					
Filmer om vuxnas lärande					
Övningsuppgifter					
Hemtentamen					

Styrdokument
Aktuella kursplaner, ämnesplaner, program mål och examensmål för gymnasieskolan och vuxenutbildningen. Stockholm: Skolverket.
Skolverket Läroplan för vuxenutbildningen. Stockholm: Skolverket
Skolforskningsinstitutet Individanpassad vuxenutbildning – med fokus på digitala verktyg
Validering. Myndigheten för yrkeshögskolan. Hämtas från www.myh.se
Validering inom vuxenutbildning. Hämtas från www.skolverket.se .

Kurslitteratur
Abrandt Dahlgren, M., & Carlsson, I., (2009). Lärande på vuxnas vis – vetenskap och beprövad erfarenhet. Lund: Studentlitteratur.
Andersson, P. & Fejes, A. (2010). Kunskapens värde: validering i teori och praktik. (2:a uppl.). Lund: Studentlitteratur. (71 s).
Andersson, P. & Fejes, A. (2014). Svensk forskning om validering av vuxnas lärande – trender och tendenser.
Dreyfus, S.E. (2004). The Fivestage Model of Adult Skill Acquisition. Bulletin of Science, Technology & Society , 23(3), 177–181. DOI: 10.1177/0270467604264992
Eriksson, L. & Larsson, S., & Sipos Zackrisson, K. (2009). Hur formas egentligen vuxnas undervisning?
Fejes, Lindberg & Wärvik (red) (2017) Yrkesdidaktikens mångfald
Fejes, Andreas, Colliander, H & Harlin, E-M (red) (2020). Om folkhögskolan: en särskild utbildningsform för vuxna.
Fejes, Andreas, Muhrman Karolina & Nyström Sofia (red)(2020). Om vuxenutbildning och vuxnas studier: en grundbok. Lund: Studentlitteratur AB.
Godhe & Sofkova Hashemi, S (Red.), Digital kompetens för lärare. Malmö: Gleerups.
Gustavsson, M & Köpsén Susanna (red) (2018). Yrkesutbildning mellan skola och arbetsliv.
Gustafsson, L. & Mouwitz, L. Validering av vuxnas kunskande: med rättvisa i fokus.
Henning Loeb, I., Nilsson, C. & Oivegård, L. (2018). Språk och kunskapsutvecklande arbetssätt i vuxenutbildningen.
Hirs, Å. & Olin, A. (red.)(dec 2020) Skolutveckling i teori och praktik.
Köpsén, Susanne (red.) (2014). Lära till yrkeslärare. Lund: Studentlitteratur
Lagercrantz All, K. (2017). Delaktighet och lärprocesser I yrkesutbildning En studie av vuxna elevers erfarenhet av vård och omsorgsutbildningen inom Komvux. Doktorsavhandling i pedagogik vid Stockholms universitet. Institutionen för pedagogik och didaktik.
Larsson, Staffan (2013) Vuxendidaktik: fjorton tankelinjer i forskningen om vuxnas lärande. Stockholm: Natur och Kultur (243 s)
Lauvås, P., & Handal, G. (2015).Handledning och praktisk yrkesteor. Lund: Studentlitteratur.
Nielsen, K. & Kvale, S. (red.) (2000). Mästarlära: lärande som social praxis. Lund: Studentlitteratur.
Sofkova Hashemi, S. (2019). Didaktisk design i teknikmedierad undervisning. I A.L.

Ämneslärarutbildningen

Mål
Jämföra och problematisera perspektiv på lärande som dels är generella, dels är inriktade mot lärande i olika grupper.
Jämföra och diskutera teorier om barns, ungdomars och vuxnas kognitiva, sociala och emotionella utveckling.

Inom den utbildningsvetenskapliga kärnan

Moment som ingår
Föreläsningar om vuxnas lärande
Filmer om vuxnas lärande
Övningsuppgifter
Hemtentamen

Styrdokument
Aktuella kursplaner, ämnesplaner, program mål och examensmål för gymnasieskolan och vuxenutbildningen. Stockholm: Skolverket.
Skolverket Läroplan för vuxenutbildningen. Stockholm: Skolverket

Kurslitteratur
Ahl, H. (2004) Motivation och vuxnas lärande: En kunskapsöversikt och problematisering. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
Andersson, P. & Fejes, A. (2014). Svensk forskning om validering av vuxnas lärande– trender och tendenser. Pedagogisk Forskning i Sverige.
Ask, Sofia (2011). Hållbara texter. Att skriva för studier och arbetsliv. Stockholm: Liber.
Bergman & Israelsson (2018). Att studera på Högskolan.
Burman, A. (2013). Svar på frågan: Vad är medborgerlig bildning. I: Burman (red.) Våga veta! om bildningens möjligheter i massutbildningens tidevarv
Colliander, H. (2018). Being and Becoming a Teacher in Initial Literacy and Second Language Education for Adults. Linköping: Linköpings universitet.
Fejes, A., Muhrman, K. & Nyström, S. (red) (2020). Om vuxenutbildning och vuxnas studier: en grundbok. Lund: Studentlitteratur AB.
Gustavsson, Bernt (2002). Vad är kunskap? En diskussion om praktisk och teoretisk kunskap. Stockholm: Fritzes,
Illeris, K. (red.). (2009). Contemporary theories of learning: learning theorists in their own words. New York: Routledge.
Levin, Lilian, Lind, A., Löfstedt, JI. & Sundén, M. (red.) (1973). Paulo Freires medvetandegörande pedagogik (s. 182197).
Phillips, D.C. & Soltis, Jonas (2014). Perspektiv på lärande Lund: Studentlitteratur ISBN 9789144101743

Inom ämnesstudierna/ämnesdidaktiken

Moment som ingår
Lärandemål
Övningsuppgifter
Hemtentamen
VFU-uppgift

Styrdokument
Digital kompetens i vuxenutbildning (Skolverkets lärportal, modul).
Myndigheten för skolutveckling (2004). Del 1 Från skola för vuxna till vuxnas lärande.
Myndigheten för skolutveckling (2004). Del 2 Idé och inspiration i arbetet med vuxnas lärande.
Skolverket (2017). Läroplan för vuxenutbildningen. Andra upplagan. Stockholm: Skolverket. (13 s.)
Skolverket (2020), Läroplan för vuxenutbildning.
Skolverket. 2016. Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå. Kursplaner och nationella delkurser i engelska, matematik, svenska och svenska som andraspråk. S. 118–148.

Kurslitteratur
Assarsson, L. & Sipos Zackrisson, K. (2005). "Iscensättande av identiteter i vuxenstudier." Linköping studies in Education and Psychology, nr 103.
Backman, Erik & Larsson, Lena (2013). I takt med tiden? Perspektiv på idrottsläroplaner i Skandinavien. Lund: Studentlitteratur.
Boyd, S. & Bredänge, G. (2013). Attityder till brytning – exemplet utländska lärare i svenska skolor.
Carlson, M. (2013) Sfi och sfiläromedel i tid och rum – föreställningar, politik och tidsanda
Colliander, H. (2018). Being and Becoming a Teacher in Initial Literacy and Second Language Education for Adults.
Edling, Christofer & Liljeros, Fredrik (red.) (2016). Ett delat samhälle: makt, intersektionalitet och social skiktning. 2. rev. och utök. uppl. Stockholm: Liber
Ekendahl, Ingegerd, Nohagen, Lars & Sandahl, Johan (2015). Undervisa i samhällskunskap: en ämnesdidaktisk introduktion. 1. uppl. Stockholm: Liber (186s)
Eklund, Ivana. 2016. Webbaserad alfabetisering. (1. uppl.) Stockholm: Natur & Kultur.
En: Brown, H.D.(2014) Principals of language Learning and teaching. A course in second language acquisition. 6th ed. White Plains, N.Y.:Pearson.
Enström, I. (2013) Ordförråd och ordinläring – med särskilt fokus på avancerade inlärare.
Faskunger, Johan. Nylund, Kamilla. Motivation för motion, hälsovägledning för ökad fysisk aktivitet. Sisu. Stockholm (155s.)
Fejes, A. & Holmqvist, D. (2018). Komvux som marknad. I: M. Dahlstedt & A. Fejes (red.), Skolan, marknaden och framtiden. Lund: Studentlitteratur, 71–91.
Flerspråkighet som resurs: symposium 2015. Första upplagan. Stockholm: Liber
Flerspråkighet: en forskningsöversikt. Stockholm: Vetenskapsrådet, 2012

Franker, Q. (2013). Att utveckla litteracitet i vuxen ålder – alfabetisering i en flerspråkig kontext.
Hyltenstam, K. & Lindberg, I. (red.) Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle. Lund: Studentlitteratur
Illeris, Knud. (2018). Learning, Development and Education. From Learning Theory to Education and Practice. Milton: Routledge, 2018.
Jönsson, Anders (2011) Lärande bedömning Gleerups (180 s.)
Larsson, L., Linner, S. & Schenker, K. (2016). The doxa of physical education teacher education—set in stone? European Physical Education Review.
Larsson, Staffan (2013). Vuxendidaktik: fjorton tankelinjer i forskningen om vuxnas lärande. 1. utg. Stockholm: Natur & kultur
Levis, John M., Sonsaat, Sinem, Link, Stephanie & Barriuso, Taylor Anne, 2016: Native and Nonnative Teachers of L2 Pronunciation: Effects on Learner Performance. I: Tesol Quarterly, volym 50/4. S. 894931
Lindbergs och Frankers forskning tas upp under utbildningen. Båda dessa utgår från ett vuxenperspektiv.
Lundgren, Ulf P., Säljö, Roger & Liberg, Caroline (red.) (2017). Lärande, skola, bildning. Fjärde utgåvan, reviderad Stockholm: Natur & Kultur.
Olofsson, Mikael. 2010. Genrepedagogik med lärare i gymnasieskolan och vuxenutbildningen. I: Olofsson, Mikael (red.). Symposium 2009: genrer och funktionellt språk i teori och praktik. 2. uppl. Stockholm: Liber. S. 247–268. 21 s.
Rosén, J. & Bagga Gupta, S. (2015) Prata svenska, vi är i Sverige! [Talk Swedish, we are in Sweden!]: A study of practiced language policy in adult language learning. Linguistics and Education, 31, s. 5973.
Rosén, J. (2013). Svenska för invandrarskap?: språk, kategorisering och identitet inom utbildningsformen Svenska för invandrare. Örebro: Örebro universitet.
Sandwall, K. (2013) Sfi i praktiken – om språklärande på praktikplatser. I Hyltenstam, K. & Lindberg, I. (red.) Svenska som andraspråk – i forskning, undervisning och samhälle. Lund: Studentlitteratur
Schenker, Katarina (2011). På spaning efter idrottsdidaktik. Diss. Malmö: Malmö Högskola.
Schygge, J. (2019) Vuxenutbildning: allt du behöver veta för att undervisa vuxna Göteborg: Gothia Fortbildning.
Walldén, Robert (2019). Med fokus på ord, uttryck och språklig stil: ett betydelseskapande litteraturarbete i grundläggande vuxenutbildning,
Winroth, Jan & Rydqvist, LarsGöran

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) ska bidra till att stärka den svenska högskolan och Sverige som kunskapssamhälle. Vi granskar kvaliteten på högskoleutbildningarna, vi analyserar och följer upp utvecklingen inom högskolan och vi bevakar studenternas rättssäkerhet.

uka.se

